

Plan upravljanja za **RIMSKI GRAD SISIČU,** HRVATSKA

IMPRESSUM

Projekt "Priprema planova upravljanja s odgovarajućom edukacijom" omogućila je subvencija EU-RCC "Održiva obnova kulturne baštine na zapadnom Balkanu", a implementirao ga je konzorcij regionalnih partnera - Kulturna baština bez granica kao voditelj; Europa Nostra Srbija; EXPEDITIO – centar za održivi prostorni razvoj, Crna Gora i Co-Plan –Institut za urbani razvoj, Albanija. Projekat je koordinirala Radna skupina za kulturu i društvo (RCCTFCS) kao potpora uspješnoj implementaciji Ljubljanskog procesa II "Rehabilitacija naše zajedničke baštine"

Autori:

Višnja Kisić, Katarina Živanović, Maja Đorđević

Ostali experti uključeni u proces:

Nora Arapi, Lorenc Bejko, Mirian Bllaci, Bekim Çeko, Borče Dimitrovski, Biljana Gligorić, Aleksandra Kapetanović, Ols Lafe, Jasmina Mazgalieva, Orjana Mujkić Lenasi, Amra Šarančić Logo

Ključni experti:

(1) Katarina Živanović, (2) Aida Vežić, (3) Lejla Hadžić

VIZIJA

Siscia, nekadašnji značajni rimski grad,
danas je most između prošlosti i sadašnjosti,
legendi i znanstvenih otkrića,
inspiracije lokalne zajednice i zadovoljstva posjetitelja.

SADRŽAJ

1. POLAZIŠTE I CILJ PLANA	5
2. PROCES IZRADE PLANA	7
2.1. VODEĆI PRINCIPI U IZRADI PLANA	9
2.2. IDENTIFIKACIJA ZAINTERESIRANIH STRANA	10
2.3. UKLJUČIVANJE ZAINTERESIRANIH STRANA U PROCES IZRADE PLANA UPRAVLJANJA	12
2.4. POVIJEST NALAZIŠTA	13
2.5. OPIS NALAZIŠTA	14
2.6. GRANICE I OKRUŽENJE	15
3. VRIJEDNOSTI NALAZIŠTA	17
4. PROCJENA TRENUTNOG STANJA	19
4.1 PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR	19
4.2 UPRAVLJANJE LOKALITETOM	19
4.3 PLANSKI DOKUMENTI	20
4.4 KORISNICI LOKALITETA	22
4.5 STANJE LOKALITETA	23
4.6 KONZERVACIJA LOKALITETA	24
4.7 SIGURNOST	24
4.8 PREZENTACIJA I INTERPRETACIJA LOKALITETA	24
4.9 EDUKACIJA	25
4.10 ISTRAŽIVANJE	26
4.11 ANGAŽIRANJE LOKALNE ZAJEDNICE	27
4.12 TURISTIČKA PONUDA	27
5. SWOT ANALIZA	30
6. VIZIJA	33
7. CILJEVI	36
8. SPECIFIČNA POLJA INTERVENCIJE I AKCIJE	37
9. IMPLEMENTACIJA I PROVEDBA NADZORA	48
10. AKCIJSKI PLAN	50
11. PRILOZI I MAPE	65
LITERATURA	80

1. POLAZIŠTE I CILJ PLANA

Plan upravljanja za Rimski Grad Siscia-u, Sisak razvijan je tijekom razdoblja lipanj–listopad 2014. godine kao jedan od sedam planova upravljanja za sedam lokaliteta u jugoistočnoj Evropi, kao potpora implementacije aktivnosti u okviru Projekta Ljubljanskog procesa II: Rehabilitacija naše zajedničke baštine, koji je koordiniran od strane radne skupine za kulturu i društvo (RCCTFCS), uz podršku Evropske Komisije i Vijeća Evrope.

Za izradu sedam planova upravljanja, formiran je regionalni konzorcij koji je uključivao sljedeće organizacije: Kulturno naslijeđe bez granica (CHwB) kao voditelj; Europa Nostra Srbija; EXPEDITIO – centar za održivi prostorni razvoj, Crna Gora i Co-Plan institut za urbani razvoj, Albanija. Izrada planova upravljanja je rezultat potrebe za ostvarivanjem dugoročnog funkcionisanja, upravljanja te održivosti programskih ciljeva neophodnih za pozitivne promjene vezano za razvoj samih lokaliteta.

Kao polazišnu točku konzorcij je razvio zajedničku metodologiju za razvoj svih planova, uzimajući u obzir sve razlike u prirodi, karakteristikama i uvjetima pojedinačnih lokaliteta, kao i razlike u lokalnom i nacionalnom društveno-političkom, pravnom, kulturnom i ekonomskom kontekstu u kojem se lokaliteti nalaze.

Ljubljanski proces II kao okvir za izradu planova upravljanja utjecao je na izbor i primjenu principa i metoda, a upravljačke i metodološke alatke rehabilitacije baštine koje su razvijene u okviru Ljubljanskog procesa korištene su kao polazišne točke za razvoj plana upravljanja. Planovi upravljanja razvijani su imajući u vidu dvije glavne ideje ekonomskog i društvenog razvoja kroz rehabilitaciju baštine:

- Kulturna dobra su dio rješenja izazova ekonomskog razvoja, a ne njegova prepreka; kulturna baština doprinosi održivom razvoju. Stoga projekt rehabilitacije baštine može dovesti do razvoja turizma, poduzetništva i povećanja prihoda.
- Rehabilitirani spomenici i lokaliteti nude nove mogućnosti za lokalno stanovništvo, stjecanje novih znanja i vještina, kao i višu kvalitetu života i ugodnije okruženje za život.

Glavni cilj plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscia jest vrednovanjem, zaštitom i promocijom vrijednosti kulturne i prirodne baštine koje čine Sisciju, osigurati održivi razvoj ovog kulturnog dobra kao mjesta koje pruža jedinstveno iskustvo svim posjetiteljima, a istovremeno aktivno sudjeluje u razvoju lokalne zajednice.

Posebni ciljevi plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscia su:

1. Stvoriti viziju i strateški okvir (strategije, metode, alate, akcije i projekte, izvore financiranja i vrijeme) za održivi razvoj lokaliteta u narednih 5 godina u okviru međunarodnih principa i konvencija vodeći računa o lokalnom kontekstu,
2. \Uspostaviti ravnotežu između zaštite i korištenja baštine (uključujući konzervaciju, urbanistički razvoj, održivi razvoj turizma, zaštitu životne sredine...),
3. Razviti interdisciplinarni pristup i suradnju temeljenu na dijalogu, suradnji i jasnoj podjeli uloga i odgovornosti svih dionika,
4. Osigurati cjelovitu zaštitu kulturne i prirodne baštine kroz stalno usmjeravanje i nadgledanje lokalnog urbanog razvoja,
5. Potaknuti poduzetništvo, efikasnost, ekonomski razvoj i povećati prihode od korištenja baštine,

6. Poticati doživotno učenje kroz komunikaciju i suradnju različitih sudionika,
7. Osigurati efikasnu implementaciju zakona, regulativa i sličnih dokumenata planiranja i osigurati rehabilitaciju lokaliteta.

Navedeni ciljevi balansiraju između društvenog i ekonomskog razvoja, kulturne i prirodne baštine, stručnjaka i lokalne zajednice, kao i konzervacije i korištenja baštine. Oni omogućavaju djelovanje plana upravljanja kao krovnog dokumenta na osnovu kojeg će se dalje razvijati kratkoročni, operativni planovi za različite sektore i aspekte lokaliteta Siscia.

2. PROCES IZRADE PLANA

Glavno polazište za izradu Plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscia jest rehabilitacija – središnji koncept Ljubljanskog procesa II koji objedinjava dva velika zahtjeva: konzervaciju povijesnih lokaliteta koji se moraju sačuvati u najvećoj mogućoj mjeri i interpretaciju koja vodi do povećanja udjela baštine u lokalnoj ekonomiji i društvenom razvoju.

Rehabilitacija je osjetljiva adaptacija kulturnog dobra s odgovarajućom suvremenom upotrebom uz zaštitu i razvoj njegove vrijednosti. Ona podrazumijeva proces širi od puke konzervacije i restauracije i obuhvaća obnovu okruženja, kao i revitalizaciju lokalne zajednice i njihovih kapaciteta kako bi korištenjem baštine poticali održiv ekonomski, društveni i ljudski razvoj.

Stoga koncept rehabilitacije pomaže svim donosiocima odluka, kao što su zaposleni u ministarstvima zaduženim za kulturu, prostorno planiranje, turizam, obrazovanje i ekonomski razvoj, u lokalnim općinama i regionalnim agencijama, u razumijevanju da se puna korist i obnova baštine može postići samo ako su značaj i osjetljivost lokaliteta uzeti u obzir i ako su opće prihvaćeni razvojni modeli prilagođeni tako da omogućavaju održivu budućnost i lokaliteta i lokalne zajednice.

Zbog toga Ljubljanski proces II inzistira na konceptu integrativne rehabilitacije, što podrazumijeva uključivanje povijesnog okruženja i preporučuje uključivanje baštine u razvojne politike i planove. Ovo bi trebalo omogućiti da povijesno okruženje bude cijenjeno i uzeto u obzir kada se planiraju strategije ne samo kulturnog, već i turističkog, obrazovnog i ekonomskog razvoja.

Svi koraci i metodološki alati korišteni za izradu plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscia su interdisciplinarni i uključuju spektar javnih, društvenih, političkih i stručnih dionika u uspostavljanju rehabilitacije baštine kroz konsenzus. Izrada ovog dokumenta direktno se oslanjala na sveobuhvatnu metodologiju rehabilitacije razvijenu u okviru Ljubljanskog procesa II koja se sastoji od 4 alata:

- Prioritizacije kulturnih dobara (Prioritetna interventna lista – PTL)
- Procjene kulturne baštine (Preliminarna tehnička procjena – PTA)
- Identifikacije održivog načina korištenja lokaliteta (Studija izvodljivosti –FS)
- Planiranja, osiguravanja i upravljanja fondovima za implementaciju projekta rehabilitacije (Poslovni plan – BP)

Uvođenjem planova upravljanja proširena je metodologija i on je postao petim alatom. Glavna specifičnost i prednost razvoja plana upravljanja u okviru Ljubljanskog procesa II jest prethodno definiranje brojnih ključnih aspekata plana upravljanja. Stoga su pri izradi planova upravljanja korišteni i obuhvaćeni svi ranije provedeni koraci i dokumenti.

Pored obuhvaćanja dokumenata izrađenih u okviru Ljubljanskog procesa II, plan upravljanja uzeo je u obzir i integrirao već postojeće važeće dokumente koji se odnose na strategije i planske dokumente, od lokalnog urbanističkog plana, plana iskopavanja i konzervacije do lokalne i nacionalne strategije u obrazovanju, kulturi, znanosti, lokalnom razvoju i turizmu, kao i viđenja, iskustva i potrebe zainteresiranih strana.

Kako su svi planovi beskorisni ukoliko se ne primjene, ključni princip rada je bio stvaranje prilike učenja jednih od drugih – institucija, organizacija i pojedinaca koji se brinu i svakodnevno rade na očuvanju i korištenju Siscije – kao i obuka koja bi povećala upravljački potencijal odgovornih za vođenje i upravljanje lokalitetom u budućnosti. Iz tog razloga odlučeno je da se ne razvija plan upravljanja za korisnike, a nakon toga provede obuka za njegovu implementaciju, već da plan bude rezultat zajedničkog rada, uzimajući u obzir raznolikost stavova, perspektiva i vizija budućnosti.

Ovako planirana metodologija doprinijela je boljem razumijevanju i širokom uključivanju u proces razvoja plana upravljanja, kao i dolaženju do najboljeg i najizvodljivijeg dokumenta kreiranog podjednako prema profesionalnim standardima i lokalnim potrebama, kapacitetima i željama.

2.1 VODEĆI PRINCIPI U IZRADI PLANA

Metodološku i etičku osnovu za izradu Plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscija čini set principa formuliranih na osnovu suvremene muzeološke i baštinske teorije, teorija i praksi upravljanja, kao i međunarodnih konvencija, preporuka i uspješnih praksi. Ovi principi bili su polazište za sagledavanje potencijala i stanja lokaliteta, za pitanja koja su postavljena pri analizi postojećih praksi, dokumenata, planova i želja, za definiranje zainteresiranih strana i načina njihovog uključivanja u proces izrade plana upravljanja i buduće upravljanje lokalitetom, kao i za postavljanje vizije i ciljeva i aktivnosti za razvoj lokaliteta.

Prvi princip odnosi se na **heterogenost i polivalentnost** baštine, odnosno baštine kao skupa različitih vrijednosti i značenja. Kako je vrijednost kulturno određena i ovisi o vremenu, prostoru i kontekstu, baština može imati različita značenja i vrijednosti u različitim povijesnim razdobljima, kao i za različite dionike. Neke od njih već postoje i mogu se dalje razvijati, a neke od njih su potencijali čija se realizacija i vidljivost može planirati kroz buduće upravljanje. Pored neospornih tradicionalno profesionalnih procjena vrijednosti, kao što su povijesna, estetska ili arheološka vrijednost Siscije, baština Siscije sastoji se i od simboličke i kulturne vrijednosti i vrijednosti za lokalnu zajednicu. Pored rimskih ostataka, ona obuhvaća legende, priče i osobna sjećanja stvorena odnosima ljudi i Siscije kroz vrijeme.

Drugi princip obuhvaća **inkluzivnost, participativnost i dostupnost**, odnosno ističe da baština pripada svim zainteresiranim za njezinu zaštitu i korištenje. Sudjelovanje različitih dionika u selekciji, planiranju i upravljanju baštinom zasniva se na ideji da je stvaranje i korištenje baštine osnovno ljudsko pravo. Participativni pristup je pristup koji uzima u obzir i uključuje mišljenje i poglede različitih dionika u procesu planiranja, donošenja odluka i provođenja plana upravljanja. Također, participativni pristup osigurava učenje jednih od drugih dionika, stvaranje partnerstva i povećanje njihovih upravljačkih kapaciteta tijekom razvoja i buduće implementacije plana upravljanja. Kroz upravljanje baštinom, razmjenu mišljenja i ideja stvara se svojevrsna zajednica dionika okupljenih oko dane baštine. Samim time, upravljačka struktura i aktivnosti predviđene planom upravljanja planirane su tako da omogućuje što širi stupanj sudjelovanja zainteresiranih strana i fizičke i intelektualne dostupnosti baštine.

Edukacija, povećanje svijesti i razumijevanje izabrani su za treći princip, s obzirom da bez društvene zaštite, tehnička i pravna zaštita ne mogu osigurati dugoročno očuvanje i suvremeni život baštine. Zakoni, konvencije, procedure i planski dokumenti, kao i projekti konzervacije neophodni su elementi za sveobuhvatno očuvanje baštine. Ipak, tehnička i pravna zaštita nikada ne mogu nadomjestiti društvenu zaštitu, koja se postiže razvijanjem svijesti ljudi u lokalnoj zajednici, posjetitelja, donositelja odluka i drugih o važnosti očuvanja i korištenja baštine. Samo kontinuiranim podizanjem svijesti, edukacijom, razumijevanjem i aktualizacijom baštine u društvu može doći do osjećaja vlasništva i odgovornosti pojedinaca za baštinute njeno dugoročno razvijanje i očuvanje. Stoga ciljevi i aktivnosti predviđeni planom upravljanja stavljaju značajan fokus na mehanizme poticanja društvene zaštite kroz širok spektar edukativnih programa, animacije i interpretacije baštine.

Izjava kako baština doprinosi održivom društveno-ekonomskom razvoju čini objašnjenje četvrtog principa definiranog kao **rehabilitacija i revitalizacija**. Rehabilitacija je osjetljiva adaptacija povijesne građevine ili lokaliteta s odgovarajućom suvremenom upotrebom uz zaštitu i razvoj njegovih vrijednosti. Ona podrazumijeva proces širi od konzervacije i restauracije i obuhvaća obnovu okruženja, revitalizaciju lokalne zajednice i njezinog kapaciteta kako bi doprinosila održivom razvoju. Rehabilitacija objedinjuje perspektivu konzervacije,

perspektivu ekonomskog korištenja i perspektivu ljudskog razvoja – očuvanje povijesnih mjesta u najvećoj mogućoj mjeri i na taj način promovirati povećanje njihova doprinosa lokalnoj ekonomiji i razvoju ljudskih i društvenih kapaciteta. Ljudski i društveni razvoj zasnovan na razvoju jednakih šansi, novih znanja i vještina kroz baštinu i ekonomski razvoj potaknut baštinom kroz razvoj turizma, stvaranje novih radnih mjesta, poticanje poduzetništva i generiranje profita jednako su važni elementi održivog razvoja i unapređenja kvalitete života. Samim time, koncept integrativne rehabilitacije predviđa uključivanje baštine u šire razvojne politike i planove.

Napori koji se ulažu u zaštitu i korištenje baštine imaju kvalitetnije rezultate kad se udruže različiti sektori i resori, nego kada svaki od njih zasebno obavlja svoj posao. Ova izjava podcrtava značaj uključivanja **sinergije i partnerstva** u set principa poželjnih za budući razvoj Siscije. Udruživanjem i okupljanjem različitih sektora i resora oko baštine Siscije prikupljaju se različita znanja i iskustva potrebna za sveobuhvatni razvoj lokaliteta i omogućava koordinirano, fokusirano i informirano upravljanje. Različite perspektive, nadležnosti i znanja važne su za mapiranje stanja, preko planiranja do implementacije plana upravljanja. Partnerstvima i koordinacijom, rezultati jednog partnera postaju polazište za projekte drugih partnera – nova znanstvena istraživanja postaju polazište za nova popularna tumačenja, edukativne programe i konzervatorske projekte, konzervatorski projekti postaju polazište za razvoj turističkih proizvoda i slično. Također, sinergija i partnerstvo omogućavaju eksperimentiranje i inovacije u onim područjima razvoja lokaliteta koji do tada nisu bili dio nadležnosti nijedne od institucija, kao što su razvoj programa obrazovnog turizma, brandiranje, istraživačko-konzervatorski kampovi i sl. Sveobuhvatni interdisciplinarni pristup upravljanju potaknut je upravljačkom strukturom i planiranim aktivnostima i podrazumijeva podjelu odgovornosti između nacionalnih i lokalnih vlasti i stručnjaka, kao i uključivanje civilnog i privatnog sektora.

2.2 IDENTIFIKACIJA ZAINTERESIRANIH STRANA

U okviru Plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscija, u tablici koja slijedi, mapirane su zainteresirane strane u skladu s principom međuresornih, međusektorskih i interdisciplinarnih partnerstava i sinergije, te obuhvaćaju ne samo institucije, već i organi zacije civilnog društva i privatni sektor.

Organizacija	Kontakt osoba	E-mail
Ministarstvo kulture RH	Tomislav Petrincec	tomislav.petrincec@min-kulture.hr
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Uprava za zaštitu kulturne baštine	Martina Ivanuš	martina.ivanus@min-kulture.hr
Konzervatorski odjel u Zagrebu za područje Zagrebačke županije	Tatjana Lolić	tatjana.lolic@min-kulture.hr
Konzervatorski odjel u Sisku za područje Sisačko-moslavačke županije	Dalibor Šušnjić Ivana Miletić Čakširan Sanja Gospodinović Igor Cindrić	dalibor.susnjic@min-kulture.hr sanja.gospodinovic@min-kulture.hr imcaksiran@gmail.com
Gradski muzej Sisak	Vlatko Čakširan Zdenko Burkowsky	gradski-muzej-sisak@sk.t-com.hr vlatko.caksiran@gmail.com

	Tea Tomaš Barišić Ivana Boras	zburkovsky@muzej-sisak iboras007@gmail.com tea.tomas@muzej-sisak.hr
Turistička zajednica grada Siska	Sanja Palčić	tzg-siska@sk.t-com.hr
Dom kulture Kristalna kocka vedrine	Valentina Ivanković Pelikan	domkkv@domkkv.hr ravnateljica@domkkv.hr suzana@domkkv.hr
Gradska galerija Striegl	Zoran Borojević	info@galerija-striegl.hr zoran@galerija-striegl.hr
Sportski rekreativni centar Sisak	Davor Čobanov	srcsisak@gmail.com
Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije	Ivor Stanivuković Ingrid Padžen	tzsmz@email.t-com.hr
Upravni odjel za obrazovanje, kulturu, sport, branitelje i civilno društvo grada Siska	Goran Grgurač	goran.grgurac@sisak.hr
Upravni odjel za prostorno uređenje i zaštitu okoliša grada Siska	Domagoj Vuković Novela Rimay Ferenčak	domagoj.vukovic@sisak.hr novela.rimay@sisak.hr
Upravni odjel za gospodarstvo i komunalni sustav grada Siska	Anamarija Popović	anamarija.popovic@sisak.hr
Tvornica Badel d.o.o.	Darko Borić	darko.boric@badel.hr
Dečiji vrtić Sisak Stari	Nataša Andučić	dvsisakstari@optinet.hr
Sisačko-moslavačka županija	Boško Zelić Ivan Lovreković Jadranka Kraljić	iinfo@smz.hr bosko.zelic@smz.hr ivan.lovrekovic@smz.hr turizam@smz.hr
Sisak projekt	Julije Katančević Željko Mateković	julije.katancevic@sisak.hr zeljko.matekovic@sisak.hr
SIMORA, Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije	Gordana Krznarić Andreja Šeperac Pejo Trgovčević	gkrznaric@simora.hr aseperac@simora.hr pejo@simora.hr
Koordinacija udruga mladih Siska	Alen Musić	info@skwhat.com
Agencija lokalne demokracije Sisak	Paula Raužan	ldesk-si@sk.t-com.hr
Kaukal d.o.o.	Tomislav Jerončić	jero@kaukal.hr
Lučka kapetanija Siska	Antonija Tomazinić	antonija.tomazinic@mppi.hr
Muzejski dokumentacijski centar	Višnja Zgaga Iva Validzija	vzgaga@mdc.hr ivalidzija@mdc.hr info@mdc.hr
Hrvatski restauratorski zavod, Odjel za podvodnu arheologiju	Krunoslav Zubčić	kzubcic@h-r-z.hr
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odsjek za arheologiju iz Zagreba	Tino Leleković	lelekovic@gmail.com

2.3 UKLJUČIVANJE ZAINTERESIRANIH STRANA U PROCES IZRADE PLANA UPRAVLJANJA

Navedene zainteresirane strane sudjelovale su u izradi dokumenta kroz tri radionice koje su se odnosile na tri glavne faze izrade plana upravljanja. Kako bi se povećalo razumijevanje procesa izrade plana upravljanja, razvili kapaciteti i omogućilo aktivno sudjelovanje zainteresiranih strana tijekom pripremne faze izrađen je priručnik za razvoj planova upravljanja i izbor dodatne literature koji su svim zainteresiranim stranama podijeljeni tijekom i nakon prve radionice.

Prva radionica odnosila se na mapiranje vrijednosti, kao i snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji za lokalitet Siscia. Druga faza podrazumijevala je postavljanje strateškog okvira za upravljanje nalazištem – viziju, ciljeve i aktivnosti. Treća radionica bila je koncipirana kao panel diskusija tijekom koje su zainteresirane strane davale komentare i sugestije na ključne segmente nacrtu plana upravljanja. Uz navedeno, organizirani su s glavnim zainteresiranim stranama Ljubljanskog procesa – Ministarstvom kulture RH i Nacionalnim koordinatorom Ljubljanskog procesa, posebni konzultativni sastanci.

Ovakav pristup omogućio je obuhvaćanje viđenja, iskustava i potreba različitih dionika. Također, kroz radionice i priručnik stvoren je prostor da razvoj plana upravljanja bude povod za dijalog oko budućnosti nalazišta, kao i povod za učenje i razumijevanje metodologije izrade plana upravljanja.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE ARHEOLOŠKOG NALAZIŠTA SISCIA

2.4 POVIJEST NALAZIŠTA

Na području grada Siska zabilježen je kontinuitet urbanog života više od dvije tisuće godina. Arheološko nalazište Siscija nalazi se pod temeljima suvremenog grada Siska u kojem se Siscija potpuno urbanistički ogleda. Osnova planskog koncepta razvoja Siska najbolje se uočava u njegovoj najužoj povijesnoj jezgri. Kontinuitet je moguće pratiti i po nazivima grada: Segesta i Segestica u predrimskom razdoblju, Siscia u vrijeme Rimskog carstva, Siscium u ranom srednjem veku, Sissek, Sziszek, Sciteck, Zysek, Sziscium, Scytzyc, Zitech, Scyteck, Sziszak, sve do hrvatskog naziva Sisak.

O prošlosti današnjeg Siska prije antičkog razdoblja svjedoče ostaci sojeničarskog naselja na desnoj obali Kupe iz vremena starijeg željeznog doba. U IV stoljeću pr.Kr. u ovo područje prodiru Kelti i miješaju se s ilirskim starosjediocima, a zajedničko naselje nazivaju Segestica. Ovaj grad prostirao se na lijevu i desnu obalu Kupe bio je najveći grad zapadnog dijela panonske nizine. Budući rimski car Oktavijan August, nakon jednomjesečne opsade s vojskom osvaja Segesticu 35. godine pr.Kr.

Novi rimski grad Siscia nalazio se u provinciji Panoniji i osnovan je na lijevoj obali Kupe. Isprva je to vojni logor koji se potom razvija u civilno naselje. Oblast rimske Siscije se proteže do antičke Andautonije (današnje Šćitarjevo kraj Zagreba) na zapadu i do Dubice na istoku. Rimski Siscia bila je i Tiberijevo uporište u doba panonsko-delmatskog ustanka. Car Vespazijan je 71. godine kolonizirao antičku Sisciju (dedukcija ravenske flote *Classis praetoriae*). Tada je uvedena u Tribus Qvirina i po gentiliciju dinastije Flavijevaca dobiva ime *Colonia Flavia Siscia*. U vrijeme Domicijanovih ratnih pohoda protiv Delmata i Dačana bila je trgovačko raskršće, budući da je Siscija povezana putevima preko Emone s Akvilejom na zapadu, Sirmijumom na istoku i sa Salonom preko Savarije na jugu. U vrijeme vladavine Septimija Severa Siscia dobija naziv *Colonia Septimia Siscia Augusta*. Siscija osim unutar svojih bedema na lijevoj obali Kupe, razvijala se i na desnoj obali Kupe gdje su do sada do sada zabilježeni ostaci mosta, akvedukta, ceste i nekropole.

Siscija je imala luku na Kupi, a od sredine III stoljeća, u vrijeme cara Galijena i kovnicu novca. Kovnicom novca upravljao je *procurator monetae Sisciane*. U rimskom gradu se nalazilo sjedište prefekta, zatim carska uprava za prikupljanje poreza i sjedište upravitelja delmatsko-panonskim rudnicima srebra. Uz obalu Kupe nalazile su se terme. U doba cara Dioklecijana, 297. godine, rimska provincija Panonija podijeljena je na četiri dijela, a Siscia postaje glavnim gradom provincije Pannonia Savia (Savska Panonija).

U Sisciji je tijekom III stoljeća postojala ranokršćanska zajednica i osnovana je biskupija. U velikim progonima kršćana početkom IV stoljeća stradao je sisački biskup Kvirin. Prema legendi, u Sisciji ga je zatvorio namjesnik Maksim, a poslije saslušanja odveden je u Savariju (danas Szombathely u Mađarskoj) gdje ga je namjesnik Amancije osudio na smrt. Oko vrata su mu vezali mlinski kamen i bacili ga u rijeku Rab (Arrabo). Naočigled okupljenih kršćana biskup Kvirin je neko vrijeme plutao na površini vode i blagoslivljao. Njegove relikvije nalaze se u Rimu, a danas je Sv. Kvirin zaštitnik grada Siska.

Poslije podjele Rimskog carstva, u Panoniju prodiru Barbari i grad Siscia gubi stratešku važnost koju je ranije imao. Huni 441. godine u vrijeme napada pod Atilom pustoše ovaj prostor. Uslijed tradicije i infrastrukture koja je bila na raspolaganju car Teodorik upravlja Panonijom iz Siscije između 507. i 511. godine. Arheološki nalazi iz Siska, i to oni koji su označeni kao kasnoantički i iz razdoblja seobe naroda, ukazuju na kontinuitet stanovanja sve do dolaska Avara i Slavena u

međurječje Save i Drave. Posljednji spomen Siscije kao kasnoantičkog grada u pisanim izvorima je iz 533. godine, kada prilikom Justinijanova rata s Gotima grad opet teško stradava. Nakon odlaska Langobarda u Italiju, apsolutni gospodari Panonije postaju Avari koji na svom osvajačkom pohodu razaraju i Sisciju oko 600. godine. Ne zna se točan datum ovog događaja, no smatra se da se dogodilo nakon pada Sirmijuma (582. godine), a prije pada Salone (614. godine), s obzirom na smjer kretanja avarskih osvajačkih prodora. Do tog svog konačnog antičkog pada Siscija je živjela kao grad s odlikama kasnoantičke urbane sredine s izmiješanim stanovništvom, što potvrđuju numizmatički ostaci (novac Teodorika, Alariha, Justinijana). Pretpostavlja se da, iako materijalno razorena, Siscija nastavlja živjeti, ne više kao urbani centar, već više središte okupljanja ostatka stanovništva koje je u potrazi za bilo kakvom infrastrukturom i teži ka nekom obliku pripadnosti zbog što lakšeg opstanka. To stanovništvo sada se prilagodilo ruralnom načinu života i ne teži brzom urbanoj obnovi.

Činjenica da se očuvao kontinuitet imena, dokazuje i kontinuitet naseljenosti, pa ne čudi što srednjovjekovno stanište na istom mjestu postaje centar otpora Ljudevita Posavskog. Dokaze urbaniteta, ako ga izuzmemo iz cijelog povijesnog konteksta, daje činjenica da gradeški patrijarh Fortunat, u znak podrške, šalje graditelje da utvrde njegov kaštel i sam grad, no nejasno je u kojoj je to mjeri grad i na čemu je izrastao Ljudevito „kaštel“. Grad počinje stagnirati da bi u XVIII stoljeću počeo razvoj i Sisak raste u važno trgovačko i prometno središte.

Zanimanje za antičku arheologiju u hrvatskom dijelu rimske provincije Panonije pojavilo se veoma rano. Mnogi pokretni i nepokretni nalazi rimskog Siska bili su vidljivi u vrijeme kad je grof Marsigli 1726. godine zabilježio tlocrt bedema grada na lijevoj obali Kupe. Kaptol zagrebački 29. listopada 1838. donosi povelju kojom Sisak postaje slobodno trgovište sa svojim statutom, pečatom i grbom. Već od 1828. Sisak ima i svoju urbanističku sistematizaciju koja počiva na regulatornoj osnovi grada koju je izradio geodet Ivan Fistrović. Fistrovićev plan ulica predviđa četiri uzdužne ulice (sjever–jug), koje prate obalu Kupe – Prva, Druga, Treća i Četvrta ulica (brojeći od Kupe). Samim tim ostaci Siscije ostati zakopani ispod kasnijeg grada, a do saznanja o njima dolazit će se postupno prilikom kasnijih građevinskih radova. Pored povijesnih izvora, starih planova i premjera grada Siska i pojedinih dokumenata sa zabilježenim ostacima otkrivenih prilikom nove izgradnje, najviše podataka o strukturi rimske Siscije potječu s brojnih arheoloških istraživanja od druge polovine XX stoljeća do danas. Otkriveni su dijelovi gradskih zidina, posebno su važni sjeverni i južni dio, položaj gradskih vrata, dio gradskih termi, monumentalna zgrada žitnice, trg iz II–IV stoljeća, kompleks patricijske villae urbanae, obiteljske palače iz vremena Flavijevaca. Također su otkriveni dijelovi luke u koritu Kupe. Izvan gradskih bedema na svim prilazima gradu bilo je raspoređeno pet nekropola. Pojedini elementi gradske infrastrukture su otkriveni na nekoliko mjesta: ulice, drenažni kanali, dijelovi sistema za opskrbu vodom, gradski kanalizacijski sustav. Arheološki značaj rimske Siscije čini specifična situacija grada ispod grada u kojoj su ostaci rimskog grada zadržali potpuno očuvanu strukturuu razini arheoloških ostataka.

2.5. OPIS NALAZIŠTA

Urbana aglomeracija Siscia nalazi se na lijevoj obali Kupe. Grad unutar bedema zauzima površinu oko 50 hektara. Izvan bedema nalazile su se gradske nekropole raspoređene uz prilazne puteve, most, akvedukt te druga javna arhitektura. Urbanistička struktura grada prilagođena je terenu tako da glavna ulica odstupa od uobičajenog pravca sjever–jug.

Prilikom istraživanja u posljednjih pedeset godina otkrivene su reprezentativne građevine javnog karaktera: žitnica – horreum, terme, pristanište, sjeverni forum, gradski bedemi. Stambenu arhitekturu odlikuju skromnije građevine – insulae, a otkriveni su i dijelovi gradske infrastrukture – ulice i dio kanalizacijskog sustava.

Arheološka istraživanja koja se obavljaju od druge polovine XX stoljeća do danas su zaštitnog karaktera na mjestima gdje se planira izgradnja objekata ili infrastrukture Siska. Otkriveni nepokretni arheološki ostaci uglavnom su poslije istraživanja prekriveni novom gradnjom i ne postoji mogućnost da budu prezentirani na otvorenom prostoru.

Pod rukovodstvom Gradskog muzeja u Sisku od 2004. obavljena su zaštitna iskopavanja na više lokacija od kojih ni na jednoj nije bila moguća prezentacije otkrivenih ostataka. Visina očuvanosti nalaza i procijenjen značaj uvjetovao je na donošenje odluke o zaštiti lokaliteta ponovnim zatrpavanjem i izgradnjom planiranih građevina tj. infrastrukture. Otkriveni su ostaci rimskih stambenih objekata, vila za bogatije gradske obitelji, dio ulice i bedema s kulom (Zaštitna arheološka istraživanja Gradskog muzeja Sisak 2000–2010, Sisak 2011).

Siscia in situ danas je prezentirano arheološko nalazište dijela južnog perimetra Siscije.. Arheološka istraživanja obavljena su 1997. godine u neposrednoj blizini današnje katedrale sv. Križa. Tom prilikom istraženi su dio bedema i jugoistočna ugaona kula, a otkriveni ostaci konzervirani su i prezentirani u razdoblju od 1997. do 2001. godine.

Na sjevernoj granici rimskog grada Siscije 2003. godine počela su zaštitna arheološka istraživanja zbog planirane izgradnje novog vrtića. Prilikom iskopavanja su otkriveni ostaci foruma, sjeverna vrata, dio bedema i dio ulice *cardo maximus*. Zbog vrijednosti i očuvanosti tada otkrivenih nalaza, u suradnji s Gradom Siskom dogovoreno je kako će područje postati arheološki park, a odustalo se od izgradnje novog vrtića na ovom mjestu. Istraženi prostor nalazi se na mjestu zelene površine na kojoj se kontinuirano obavljaju istraživanja. Veći dio otkrivenih ostataka je prekriven i privremeno zaštićen od atmosferskih utjecaja, dok su pojedini manji dijelovi građevinskih struktura konzervirani i zaštićeni nadstrešnicom. Na ovoj površini nalaze se i ostaci kapele sv. Kvirina koji su se vremenom urušili, a svojevremeno su istraženi i premješteni ostaci pokojnika iz 19 vijeka. Površina gdje se obavljaju arheološka istraživanja nije otvorena za javnost, osim u slučaju najavljenih posjetitelja tijekom arheoloških iskopavanja. Iako trenutno nije u funkciji arheološkog parka, lokalitet Sv. Kvirin u planskoj dokumentaciji grada Siska je predviđen za prezentaciju i interpretaciju Siscije.

Južno od parka Sv. Kvirin, za jedan blok zgrada, u tijeku su arheološka istraživanja vrlo dobro sačuvanih dijelova rimskog foruma i ulice. Dio ovog rimskog gradskog javnog prostora bio je oštećen prije 150 godina prilikom izgradnje željezničke stanice. Otkrivene građevinske ostatke nije moguće konzervirati na licu mjesta zbog funkcioniranja željeznice, ali postoji mogućnost premještanja i prezentacije na drugoj površini.

2.6. GRANICE I OKRUŽENJE

Arheološko nalazište Siscija je specifično po svojoj lokaciji s obzirom na to da se povijesna jezgra suvremenog grada Siska u potpunosti preklapa s položajem rimske Siscije. U tom smislu granica i okolina se ne mogu precizno odrediti, već je to površina povijesne jezgre Siska koju obuhvaćaju četiri ključne ulice numerirane od I do IV (I – Rimski ulica; II – ul. Antuna i Stjepana Radića; III – ul. Ante Starčevića i IV – ul. Franje Lovrića).

Arheološki park *Siscia in situ* nalazi se na južnoj granici rimskog grada i povijesne jezgre Siska u neposrednoj blizini katedrale sv. Križa. To je prostor zelene površine na kojem su istraženi dio bedema i jugoistočna ugaona kula konzervirani i prezentirani. Nalazi se uz gradsku šetališnu stazu u neposrednoj blizini obale Kupe.

Arheološki lokalitet Sv. Kvirin nalazi se na sjevernom dijelu povijesne jezgre grada Siska. To je površina pravokutnog oblika, omeđena s četiri gradske ulice. U okolini se nalazi nerazvijeni, periferni dio gradskog područja, a sjeverno od zelene površine je industrijska zona tvornice „Segestica 1919. d.o.o. “, djelomično van funkcije (Ulica Biskupa Quirina br. 8). Na zapadnom dijelu zelene površine nalazi se montažni objekt u funkciji dječjeg vrtića podignut 60-tih godina XX stoljeća, a dio zelene površine koristi se za igralište.

Nadmorska visina arheološkog nalazišta je 100 m, a koordinate su 45 30 N i 16 30 E.

3. VRIJEDNOSTI NALAZIŠTA

Tijekom procesa izrade Plana upravljanja arheološkog nalazišta Siscia uvažavanjem mišljenja različitih zainteresiranih strana definirane su ključne vrijednosti nalazišta i prepoznat je njegov značaj kao zbiru različitih, pojedinačnih vrijednosti.

U skladu sa navedenim principom heterogenosti i polivalentnosti, vrijednosti Siscije sagledavane su kao društveno i kulturno određene, a ne kao datost. One ne postoje same po sebi, već ih stručnjaci i drugi dionici kontinuirano stvaraju, dopunjavaju i razvijaju kroz svoje aktivnosti i prakse. Samim time vrijednosti nalazišta oslikavaju potencijal baštine i njezinu stečenu ili željenu funkciju u društvu. Upravo stoga, tradicionalni modeli procjene vrijednosti (povijesni, estetski, arheološki) koji se oslanjaju na monodisciplinarnu profesionalnu procjenu i pojmove dopunjeni su novim, nastalim u skladu sa suvremenim principima konzervacije i upravljanja baštinom. Na taj način vrijednosti su procjenjivane u mnogo širem okviru, na način da uključuju i razumijevanje konteksta, odnosno relevantnih socio-kulturalnih, političkih i ekonomskih aspekata.

U cilju njihovog predstavljanja na što jasniji način koji dozvoljava planiranje i donošenje odluka i njihovu relevantnost za sve discipline i zainteresirane strane, vrijednosti u okviru plana upravljanja predstavljene su sažeto u sljedećoj tablici. Ona predstavlja svojevrsnu identifikacijsku kartu Siscije i odgovara na pitanja „Zašto je baština Siscije vrijedna za nas danas?“ i „Koje su to vrijednosti koje želimo čuvati, prenositi i razvijati dalje?“ Neke od navedenih vrijednosti u potpunosti su vidjive, komunicirane i iskorištene, dok su neke potencijali koji bi budućim upravljanjem trebalo stvarati i razvijati. Ovako postavljene vrijednosti osnovni su putokaz plana upravljanja jer će se budućí ciljevi i aktivnosti planirati tako da upravljaju ovim vrijednostima, čuvaju ih i dalje razvijaju.

Znanstvena	Siscija, jedan od najznačajnijih gradova rimske provincije Panonije, zbog izuzetno dobro sačuvane strukture u temeljima suvremenog Siska predstavlja jedinstveni prostor za istraživanja rimskog razdoblja, kao i edukaciju o konzervatorsko-restauratorskim radovima.
Estetska	Estetska vrijednost prepoznaje se u ljepoti i raznovrsnosti ostataka grada <i>in situ</i> , a osobito arheološkog materijala, poput kamene plastike, nakita i predmeta za svakodnevnu upotrebu koji se pored Arheološkog muzeja u Zagrebu i Gradskog muzeja Siska nalaze i na nesvakidašnjim mjestima u gradu.
Kulturna	Današnji grad preuzeo je kulturnu matricu Siscije i nastao na mjestu gdje se susreću tri rijeke, gdje postoji kontinuitet interkulture suradnje, urbanističkog planiranja i trgovačke razmjene. Uz to, današnji Sisak baštini svoje ime još iz doba Siscije.
Pejzažna	Siscija je izuzetan primjer urbanističkog krajolika, smještena između tri rijeke u blizini parka prirode Lonjsko polje.
Jedinstvenost	Jedinstvenost ovog lokaliteta nalazi se u činjenici da se grad Siscija u potpunosti urbanistički i planski ogleda u gradu Sisku.
Obrazovna	Učenje o povijesti, preplitanju i smjenjivanju kultura na licu mjesta najveća je obrazovna vrijednost ovog nalazišta.
Vrijednost za lokalnu zajednicu	Vrijednosti Siscije su prepoznate u današnjem nazivu grada, kao i u nazivima najznačajnijih privrednih struktura; manifestacijama i umjetničkim izrazima.
Ekonomska	Siscija čini dodatnu vrijednost mnogim današnjim ugostiteljskim, turističkim i privrednim proizvodima koji se koriste u kreiranju jedinstvenih ambijenata, suvenira i iskustava.

4. PROCJENA TRENUTNOG STANJA

4.1 PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR

Ostaci Siscije zaštićeni su u okviru arheološke zone Segestica–Siscia koja obuhvaća nalaze na širem području grada Siska, a uključuje prapovijesno naselje i rimske nalaze na položaju Pogorelec na desnoj obali Kupe, kao i pretpovijesno naselje i rimski grad Siscija, na lijevoj obali Kupe, te područje rimskih nekropola uz glavne gradske prometnice. Ostaci gradskih cjelina sačuvani su u velikoj mjeri ispod današnje povijesne jezgre grada Siska.

Osnovi elementi pravnog okvira naznačeni su u sljedećoj tablici.

Oznaka dobra	Z-2767, arheološka zona
Pravni status	zaštićeno kulturno dobro
Vrsta	nepokretno kulturno dobro – kulturno-povijesna cjelina.
Klasifikacija	arheološka baština
Općina/grad	Sisak
Županija	Sisačko-moslavačka
Vlasništvo nad parcelama	država, općina, crkva, privatno
Vlasništvo nad nalazima	Država

4.2 UPRAVLJANJE LOKALITETOM

U slučaju arheološkog nalazišta Siscija postoji više razina upravljanja. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske odgovorno je putem aktivnosti Konzervatorskog odjela u Sisku za područje Sisačko-moslavačke županije za zaštitu arheološkog nalazišta Segestica–Siscija.

Konzervatorski odjel u Sisku za područje Sisačko-moslavačke županije, provodi pravne odredbe Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Na području zaštićene zone provode se dva sustavna arheološka istraživanja. Prvo arheološko istraživanje provodi Gradski muzej u Sisku i Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za arheologiju na položaju Sv. Kvirin. Arheološki muzej u Zagrebu provodi istraživanje na položaju Pogorelca. Tijekom svih privatnih i javnih radova koji uključuju iskope provode se zaštitna arheološka istraživanja, a provode ga pravne ili fizičke osobe izabrane od investitora, a koje zadovoljavaju uvjete prema Pravilniku o arheološkim istraživanjima. Ove aktivnosti se obavljaju na godišnjem nivou i u fazama te u njima sudjeluju: arheolozi, arhitekti, restauratori, geolozi, geodeti, geometri, hidrolozi, muzeolozi.

Drugu razinu upravljanja realizira Grad Sisak urbanističkim aktima i drugim aktivnostima koje omogućavaju prezentaciju nepokretnih i pokretnih nalaza. Uslijed postojećih propisa, građani Siska i pravni subjekti čiji se suvremeni objekti nalaze na prostoru povijesne jezgre Siska i

drugih lokacija gdje su zabilježeni ostaci iz razdoblja od prapovijesti do srednjeg vijeka i suvremenog doba. Zbog značaja i obujma ovakve arheološke baštine postoji visok nivo zaštite u svijesti građana. Građani i drugi pravni subjekti prijavljuju sve građevinske radove koje planiraju izvoditi na svojim terenima, a na osnovu ovih prijava obavljaju se stručna arheološka zaštitna istraživanja.

U tom smislu dio uprave provodi i Gradski muzej Sisak kao ustanova gdje se čuvaju, predstavljaju i istražuju otkriveni predmeti i vrše edukativne aktivnosti vezane za baštinu Siscije. Također, stručnjaci muzeja rukovode većinom zaštitnih istraživanja.

Osnovni problem ovakve upravljačke prakse jest to što ne tretira sveobuhvatnost baštine, sveobuhvatnost problema i planova vezanih za nalazište i prije svega njegovo šire korištenje. Svaka institucija prilazi nalazištu s aspekta svojih interesa, misije i kompetencija, što ostavlja prostor da neki od aspekata razvoja nalazišta ostaju zanemareni jer ne spadaju ni u čije polje nadležnosti i jer trenutno nadležne institucije svoje prakse zasnivaju na konceptu zaštite kroz istraživanje i konzervaciju te djelomičnu prezentaciju. Uz to, ne postoji dovoljna međuinstitucionalna i međusektorska suradnja, a slaba komunikacija između nadležnih institucija i zainteresiranih strana dovodi do nedostatka koordinacije zajedničkog sveobuhvatnog planiranja na nacionalnom i lokalnom nivou. Pozitivni aspekti upravljačkih praksi su osiguranje i kontinuitet zaštitnih istraživanja, sustavnih istraživanja i donekle prezentacije, stručnost čelnih osoba zaduženih za lokalitet od strane institucija i njihova zainteresiranost za poboljšanje situacije vezane za nalazište, kao i postojanje svijesti o tome da treba ne samo nastaviti s dobrim praksama već uvesti nove koje su okrenute javnosti i turizmu.

4.3 PLANSKI DOKUMENTI

Arheološko nalazište Siscija predmet je planiranja Sisačko-moslavačke županije i Grada Siska u cilju promocije i razvijanja povijesnog, kulturnog i turističkog potencijala.

Korpus urbanističke dokumentacije šireg područja sačinjen je od:

- Strategije prostornog uređenja Republike Hrvatske; izrađivač: Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zavod za prostorno planiranje Zagreb, srpnja 1997.
- Programa prostornog uređenja Republike Hrvatske (NN 50/99); izrađivač: Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zavod za prostorno planiranje Zagreb, svibanj 1999.
- Strategije prometnog razvitka Republike Hrvatske (NN 139/99); izrađivač: Institut prometa i veza, Zagreb, listopad 1998.
- Prostornog plana Sisačko-moslavačke županije (SG 04/01); izrađivač: Županijski zavod za prostorno planiranje, Sisak.
- Prostornog plana općine Sisak (SV 13/76, 48/82 i 78/91); izradio: Zavod za urbanizam i projektiranje, Sisak i Urbanistički institut Hrvatske, Zagreb.
- Generalnog urbanističkog plana grada Siska (SV 48/82, 15/87, 78/91 i 14/92); izradio: Urbanistički institut Hrvatske, Zagreb.
- Osnove korištenja i zaštite prostora bivše općine Sisak, ožujak 1993; izradio: Zavod za planiranje i razvoj, Sisak.

Popis važećih prostorno planskih dokumenata koji normiraju lokacije arheološke baštine na teritoriju Grada Siska kao jedinice lokalne samouprave, i normiraju lokacije arheološke baštine u gradu Sisku kao naselju su:

- Prostorni plan uređenja Grada Siska (Službeni glasnik SMŽ br. 11/02, 12/06, 3/13 i pročišćeni elaborat 6/13)
- Generalni urbanistički plan grada Siska (Službeni glasnik SMŽ br. 11/02, 5/06, 3/11 i pročišćeni elaborat 4/11)
- Urbanistički plan uređenja centra grada Siska (Službeni glasnik SMŽ br. 12/04).

Osnovni dokument za prostorno i urbanističko planiranje na teritoriju grada Siska je *Urbanistički plan uređenja centra grada Siska* (Službeni glasnik SMŽ br. 12/04).

U odjeljku 7.2. *Mjere očuvanja i zaštite kulturno-povijesnih cjelina i građevina* članom 81 definirano je da su na području obuhvata UPU-a centra grada Siska pod posebnom konzervatorskom zaštitom sljedeći spomenici kulturne baštine:

I. Povijesne cjeline i dijelovi povijesnih cjelina gradskog karaktera:

- Kulturno povijesna cjelina Siska, registrirana (z-3410)

II. Građevina, sklop ili dio građevine s okolišem:

II.1. SAKRALNE GRAĐEVINE – CRKVE:

- Katedrala sv. Križa, Trg bana Jelačića, registrirana (z-817)
- Kapela Sv. Kvirina – područje bivšeg groblja

II.2. STAMBENE GRAĐEVINE (navedeno 16 objekata)

II.3. GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE (navedeno 4 objekta)

II.4. GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE GRAĐEVINE (naveden 1 objekt)

III. Elementi povijesne opreme prostora, inženjerske i tehničke građevine s uređajima:

- Most na Kupi, građen 1925–1936. (P UP/I-612-08/90-01/359)

IV. Arheološka nalazišta i zone:

- arheološka zona Segestica–Siscia

Konzervatorske smjernice i uvjeti za pojedinačno zaštićena nepokretna kulturna dobra su:

- održavanje, obnova i građevinsko-statička sanacija
- konzervatorsko-restauratorska istraživanja
- restitucija, rekonstrukcija i restauracija
- ograničene adaptacije
- prenamjena koja osigurava bolju prezentaciju spomenika.
- iznimne dogradnje ako osiguravaju bolje uvjete zaštite, očuvanja, korištenja i prezentacije kulturnog dobra.

Člankom 82 regulirani su za zone iz stavka 1. ovog članka uvjeti uređenja i mjere zaštite Zone I–1. –arheološke zone– uže zone zaštite koja obuhvaća utvrđeni ili potencijalni areal mogućih arheoloških nalaza. Uža zona zaštite obuhvaća područje antičkog grada i njegovog neposrednog okoliša. Unutar uže zone zaštite za sve građevinske zemljane radove potrebno je provesti prethodna zaštitna arheološka istraživanja čiji rezultati čine dio projektne dokumentacije te utječu na pristup projektiranju na tom prostoru. U zoni I–1. zakonom propisanom postupku (konzervatorski uvjeti, mišljenja, suglasnosti) podliježu svi građevinski zahvati koji uključuju zemljane radove.

U odjeljku 7.2.4. *Arheološka zaštita* u članku 96 navodi se da na cijelom području obuhvata UPU centra grada Siska (uža arheološka zona zaštite – zona I.1) za sve građevinske zemljane radove potrebno je provesti prethodna zaštitna arheološka istraživanja.

Rezultati prethodnih zaštitnih arheoloških istraživanja iz stavka 1. ovog članka čine dio projektne dokumentacije te utječu na pristup projektiranju na predmetnom prostoru.

UPU-om centra grada Siska naročito se predviđa prezentacija arheoloških nalaza na:

- Trgu bana J. Jelačića ispred katedrale sv. Križa
- prostoru arheološkog parka u bloku XV. – lokalitet Sv. Kvirin
- prostoru bloka IV. između ulica A.Starčevića i F.Lovrića
- potezu šetnice uz Kupu.

Svi zahvati u prostoru rješavat će se pojedinačno prilikom ishoda posebnih uvjeta uređenja prostora.

U odjeljku 10.1. *Obveza izrade detaljnih planova uređenja* u članku 125 regulirano je da za dijelove područja obuhvata UPU centra grada Siska koji imaju izraziti povijesno-urbanistički, prostorni i krajobrazni potencijal potrebno je, uz suradnju s konzervatorskom službom, izraditi cjelovita urbanističko-arhitektonska rješenja koja će obuhvatiti sve relevantne prostorne, oblikovne i sadržajne elemente.

UPU-om centra grada Siska preporučuje se izrada dokumentacije iz stavka 1.ovog članka za sljedeće dijelove grada:

- šetnica uz obalu Kupe
- arheološki park – Sv. Kvirin (područje bivšeg groblja) – prostor omeđen ulicama V. Jagića, F. Hefelea, A. Cuvaja i biskupa Kvirina
- arheološki lokalitet (istočni rimski bedem i jarak) iza višestambene zgrade u ul. F. Lovrića
- prostor današnje tvornice Segestica i dr.

Na području grada Siska ukupno je 17 pojedinačno zaštićenih kulturnih dobara i dvije zaštićene cjeline: Arheološka zona Segestica–Siscia i Kulturno-povijesna cjelina grada Siska. (<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>).

4.4 KORISNICI LOKALITETA

Usprkos činjenici da je rimski grad Siscia u potpunosti sačuvan ispod današnjeg Siska, ovaj jedinstveni potencijal se izuzetno slabo koristi. Građani Siska i pravna lica su korisnici lokaliteta na površinama gdje se nalaze stambeni i objekti druge namjene. Ipak, mnogobrojna zaštitna istraživanja koja se provode tijekom suvremenih gradnji ne rezultiraju u interpretaciji i komunikaciji rezultata istraživanja, te mnogi građani arheološke ostatke vide kao teret, financijski i vremenski, od kojeg nemaju kasnije koristi. Samo dio arheološkog nalazišta *Siscia in situ* kod katedrale sv. Križa je prostor arheološkog parka i uređena površina javne namjene na kojoj su prezentirani ostaci rimskog grada i kao takvi dostupni u svim građanima i posjetiteljima.

Arheološki lokalitet Sv. Kvirin je djelomično uređena gradska površina na kojoj se obavljaju arheološka istraživanja bez izlaganja i prezentacije nalaza i to je prostor koji trenutno koriste isključivo istraživači i konzervatori. Na jednom dijelu parka Sv. Kvirina je objekt gradskog dječjeg vrtića koji je u funkciji. Ne postoji nikakva interakcija između istraživača i osoblja ili djece iz vrtića u vidu edukacije o tome što se istražuje i senzibilizacije djece za arheologiju. Umjesto da dijeljenje prostora bude osnova za razumijevanje arheologije i baštine, odnos djece prema baštini koja se istražuje na Sv. Kvirinu oslikava se u rečenici „crna vještica kopa u rupi“, kojom ih odgajatelji plaše kako ne bi prilazili neosiguranim ostacima istraživanja.

4.5 STANJE LOKALITETA

Arheološko nalazište Siscia najvećim dijelom je na razini ostataka ispod temelja povijesne jezgre grada Siska. To su ostaci očuvani u prosječnoj visini od 1–1,5 m. Uvid u tehničko stanje arheološke strukture postiže se tijekom arheoloških istraživanja. Očuvana struktura je u relativno dobrom tehničkom stanju, osim u slučaju kad je utvrđena destabilizacija koju su izazvali nedavni ukopi drugih objekata (infrastrukturnih ili grobnice XVII–XIX stoljeća). Ukoliko se uzme u obzir gustoća izgradnje i urbanog karaktera područja, oko 50% arheoloških ostataka rimske Siscije je poremećeno novijim ukopavanjem.

Prilikom istraživanja unutar zaštićene cjeline koja se odnose na infrastrukturne projekte i izgradnju unutar grada, na ovim površinama se nakon obavljenih radova uglavnom odobrava daljnja predviđena izgradnja.

Lokalitet *Siscia in situ* je konzerviran i prezentiran i u dobrom je stanju. Ograđen je, postoji plato za promatranje. Nedostaje informativna tabla, koja je u više navrata postavljena, uslijed vandalizma i vremenskih nepogoda oborena je i uklonjena. Za lokalitet je izrađen dokument *Sustav mjera zaštite* koji regulira način konzervacije i održavanje arheoloških ostataka kao i urbane opreme lokaliteta. Prema odluci Grada održavanje arheoloških ostataka vodi Gradski muzej Sisak dok urbanu opremu lokaliteta vodi Upravni odjel za komunalne djelatnosti grada Siska.

Arheološki prostor na platou parka Sv. Kvirina je zelena površina na kojoj se istraživanja obavljaju u kontinuitetu od 2003. godine. Veći dio otkrivenih ostataka je prekriven i privremeno zaštićen od atmosferskih utjecaja, dok su pojedini manji dijelovi građevinskih struktura konzervirani i zaštićeni nadstrešnicom. Na ovoj površini nalaze se ostaci kapele Sv. Kvirina koji su se vremenom urušili, a svojevremeno su istraženi i premješteni ostaci pokojnika iz 19 stoljeća.

Površina gdje se obavljaju arheološka istraživanja ograđena je žičanom ogradom i nije otvorena za posjećivanje bez nadzora arheologa ili kustosa Gradskog muzeja Sisak, osim u slučaju najavljenih posjeta tijekom arheoloških iskopavanja. U okolini se nalazi periferni dio gradskog područja, a južno o od zelene površine je industrijska zona tvornice „Segestica1919.“ d.o.o. Na istočnom dijelu zelene površine nalazi se montažni objekt u funkciji dječjeg vrtića podignut 60-tih godina XX stoljeća. Dio zelene površine koristi se za igralište.

Pokrenut je projekt Arheološkog parka Sv. Kvirina i Interpretativnog centra za istraživanje Siscije – izrađeni su dokumenti Business plan i Preliminary technical assessment.

Prilikom brojnih istraživanja na području grada Siska otkriven je veliki broj veoma vrijedne pokretne arheološke građe koja zahtijeva restauraciju, konzervaciju i odgovarajuću prezentaciju, a Gradski muzej u Sisku nema odgovarajuće kapacitete za smještaj i prezentaciju svih otkrivenih nalaza.

Nedostaje jedinstvena prezentacija svih dijelova Siscije suvremenim tehnologijama poslije obavljenih zaštitnih iskopavanja i zatrpavanja.

4.6 KONZERVACIJA LOKALITETA

Lokalitet *Siscia in situ* je konzerviran i prezentiran. Arheološka istraživanja obavljena su 1997. godine u neposrednoj blizini crkve Katedrale sv. Križa. Istraženi su dio bedema i jugoistočna ugaona kula. Otkriveni ostaci konzervirani su i prezentirani u razdoblju od 1997.–2001. godine.

Na prostoru arheološkog lokaliteta u parku Sv. Kvirina, na sjevernoj granici rimskog grada Siscije, na kojem se od 2003. godine obavljaju iskopavanja, veći dio otkrivenih ostataka je prekriven i privremeno zaštićen od atmosferskih utjecaja, dok su pojedini manji dijelovi građevinskih struktura konzervirani i zaštićeni nadstrešnicom.

Na svim ostalim lokacijama provodi se zaštita lokaliteta ponovnim zatrpavanjem i, prema procjeni Konzervatorskog odjela, preventivne konzervatorske mjere.

Specifičan izuzetak predstavlja nalaz zidane grobnice iz razdoblja I–II stoljeća, koja je otkrivena na zapadnom pravcu kojim se ulazilo u grad Sisciju (ulica Gundulićeva 28). Zbog izuzetno dobro očuvane strukture grobnice i vrijednosti nalaza kao i nemogućnosti prezentacije *in situ* (trasa glavnog toplovođa grada Siska) odlučeno je da se cjelokupna konstrukcija premjesti i predstavi u izložbenom prostoru Gradskog muzeja u Sisku.

4.7 SIGURNOST

Lokalitet *Siscia in situ* je konzerviran i prezentiran. Prilaz konzerviranim ostacima rimskog bedema i kule je dobro osiguran i projektiran u vidu šetališne staze, a za bolji pregled postoji platforma za promatranje.

Arheološki lokalitet u parku Sv. Kvirin je ograđen i zatvoren za posjetitelje. Pristup je zabranjen, osim u tijeku sezone iskopavanja kada je moguć najavljeni posjet. Arheološki ostaci su privremeno konzervirani tj. prekriveni zaštitom u vidu geotekstila i taj prostor je potrvljen. Na dijelu gdje se obavljaju istraživanja postavljena je privremena zaštita u vidu nadstrešnice te je na strukturama izvedena preventivna konzervacija.

Na svim ostalim površinama gdje se obavljaju zaštitna arheološka istraživanja nema sigurnosnog rizika za ljude s obzirom na to da se odmah nastavlja izgradnja planiranih suvremenih objekata. Ipak, postoje rizici vezani za sigurnost pokretnog arheološkog materijala uzrokovan divljim kopačima i ilegalnom trgovinom antikviteta. U nacionalnim razmjerima, Sisak je poznat kao sjedište ilegalne trgovine antičkom baštinom, a ne postoji dovoljno razvijena svijest ni znanje policije, carine kao ni građana pri sprečavanju ove vrste aktivnosti.

4.8 PREZENTACIJA I INTERPRETACIJA LOKALITETA

Prezentacija arheološkog nalazišta Siscia je obavljena u ograničenom obujmu, samo na prostoru kod katedrale sv. Križa koji je nazvan *Siscia in situ*. Interpretacija je primijenjena u vidu informativne table, ali, uslijed vandalizma, ova tabla je više puta postavljena i potom nasilno

rušena. Također, na platou s kojeg se mogu promatrati ostaci, napravljena je konstrukcija koja svjedoči o Sisciji kao jednom od važnih gradova Rimskog carstva, koja je van funkcije uslijed tehničkih nedostataka. Uslijed nedostatka informacija o predstavljenim ostacima, razumijevanje prezentiranih antičkih ostataka moguće je samo uz razgovor s upućenim stručnjacima, te građani Siska kao ni posjetitelji ne mogu na mjestu *Siscia in situ* saznati razdoblje, namjenu ni značaj predstavljene baštine.

Prezentacija pokretnih nalaza (numizmatika, kamena plastika, metalni nalazi, keramika, drvo, koža) ostvaruje se u stalnim postavima Arheološkog muzeja u Zagrebu i Gradskog muzeja u Sisku, kao i prilikom brojnih povremenih izložbi u Gradskom muzeju Sisak.

Arheološka zbirka rimskog razdoblja brojčano je najveća zbirka Gradskog muzeja u Sisku i sadrži nekoliko desetina tisuća predmeta koji potječu uglavnom s područja grada Siska, a obuhvaćaju različita područja života rimske Siscije. Najveći broj predmeta potječe s arheoloških istraživanja, a dio je nabavljen otkupom i donacijama.

Stalni postav Gradskog muzeja Sisak koncipiran je kronološki, od prapovijesnih naselja do suvremene povijesti i prati razvoj grada kroz sva glavna razvojna razdoblja. U relativno malom izložbenom prostoru na samo jednom katu muzejske zgrade, u dvije prostorije predstavljeno je razdoblje Siscije, kao važan dio kulturne baštine i identiteta Siska. Najveći dio predstavljenih predmeta čine keramičke posude i ulomci posuđa. U manjem broju to su staklene i metalne posude, kao i veliki broj keramičkih svjetiljki. Od kamenih spomenika u muzejskoj zbirci nalaze se sarkofazi, urne, žrtvenici, ručni žrvnjevi, kameni utezi, kao i arhitektonski elementi (kapiteli, stupci, baze, blokovi i dr.), okrugle mense i manji broj kamenih skulptura. Zbirka sadrži i ostale građevinske elemente kao što su građevinske, zidne i podne opeke različitih oblika i crijepovi. U manjem broju nalaze se ulomci fresaka i kamene i staklene kockice mozaika.

Od nakita najzastupljenije su fibule, narukvice i prstenje, a u zbirci se nalazi i određen broj perlica, naušnica, gema, privjesaka-jezičaca, okova, kopči i fibula, raznih aplika, također predstavljenih u okviru stalnog postava, a interpretiranih i u sklopu privremene izložbe na temu nakita predstavljene tijekom prve polovice 2014. godine. U zbirci se nalaze i primjerci oružja za napad i obranu; koplja, pilumi i sulice, sjekire, noževi i bodeži, mačevi, strelice, kacige, dijelovi oklopa, dijelovi konjske opreme, itd., kao i manji broj predmeta od kosti, češljevi, ukrasne i šivaće igle, žetoni. Osim navedenih predmeta umjetničkog obrta, u zbirci se nalazi i nekoliko primjeraka umjetničke plastike; figurica od bronce i jantara, kao i skulpture od keramike i kamena.

Veliki broj sličnih predmeta nalazi se u Arheološkom muzeju u Zagrebu gdje su doneseni s iskopavanja ili kao slučajni nalazi prije osnivanja Gradskog muzeja u Sisku. Također u Arheološkom muzeju nalaze se reprezentativni predmeti i arhitektonski element i plastika iz Siscije koji predstavljaju značajan dio stalnog postava muzeja i interpretacije rimskog perioda na tlu Hrvatske.

4.9 EDUKACIJA

Edukacija stručnjaka obavlja se prilikom radova na arheološkim istraživanjima na lokacijama nalazišta Siscia i nalazišta iz drugih epoha. Praksa u zaštitnim istraživanjima koju mladi stručnjaci ostvaruju na ovaj način dragocjena je za razvijanje značaja očuvanja podataka o izvanrednim ostacima koji više neće biti vidljivi ni predstavljeni. U tom smislu od velike važnosti

je i edukacija i primjena metodologija dokumentiranja i primjena novih geofizičkih metoda bilježenja podataka pod zemljom. Edukaciju obavljaju stručnjaci koji rukovode radovima.

Drugi vid edukacije obavlja se kroz pedagošku službu u Gradskom muzeju Sisak u prostoru stalnog postava i povremenih izložbi. Muzej uspješno surađuje s predškolskom i školskom publikom, a u skorije vrijeme organizirat će i različite radionice za odrasle za izradu nakita, i slično.

4.10 ISTRAŽIVANJE

Arheološka istraživanja provode se u kontinuitetu od kraja 19. stoljeća. Najznačajnija arheološka istraživanja na prostoru grada Siska na ostacima rimske Siscije su sljedeća:

- Prva istraživanja provodi Arheološko društvo Siscija od polovice 19. st;
- 1889. obavljena su prva arheološka istraživanja na desnoj obali Kupe;
- 1954. otkrivene su rimske gradske terme na lijevoj obali Kupe;
- 1985. dijelovi pristaništa otkriveni su u koritu Kupe na lokaciji Mint;
- 1990. u ulici A. i S. Radića otkriven je veliki stambeni kompleks (insulae);
- 1991. u ulici F. Lovrića otkriven je dio istočnog bedema grada;
- 1997. na lokaciji kod Katedrale Sv. Križa otkriven je dio gradskih bedema sa ugaonom kulom i monumentalna gradska žitnica;
- 1999. u ulici A. Starčevića otkriveni su ostaci drvenih građevina iz vremena osnivanja Siscije;
- 2003. na lokaciji Sv. Kvirin otkriven je sjeverni gradski forum;
- 2004. istraživanja na položaju Dražvnog arhiva u Sisku koja su potvrdila postojanje mladeželjeznodobnog naselja i na lijevoj obali Kupe, kasnije potvrđena i na položaju Dunavski Loyd u Rimskoj ulici.
- 2004.–2007. na lokaciji Sv. Kvirin istražuju se ostaci gradskog bedema i sjevernih vrata u grad;
- 2006. na mjestu osnovne škole („22. lipanj“) dio gradske četvrti je otkriven. Veliki dio istočnog bedema s kulom je otkriven u ulici I. K. Sakcinskog;
- 2008. dio gradske četvrti i infrastrukture otkriven je u Starčevićovoj ulici. Istražen je dio rimske nekropole sa sarkofazima i grobnicama u Gundulićevoj ulici. Dio rimskog kupališta otkriven u Rimskoj ulici.
- 2009. – 2014. istražena je nekropola u Gundulićevoj ulici, nekropola i suburbij u Zagrebačkoj ulici te nekropola ispod Novog mosta. Na prosotru Željezičkog kolodvora istražen je forum rimske Siscije te ostaci carda i monumentalne javne arhitekture. Ostaci rimskog carda na položaju Kapetanije i dijelovi gradske četvrti.
- 2013. provodi se sustavno istraživanje na desnoj obali Kupe gdje su nađeni ostaci rimske nekropole, te ostaci brončanodobnog i željeznodobnog naselja.

Obavljena su geofizička istraživanja na sljedećim lokacijama:

- 1999. istočni dio gradskih bedema otkriven je u parku V. Nazora;
- 2003. dio glavne ulice cardo maximus otkriven je na lokaciji Sv. Kvirin;
- 2013. geofizička istraživanja na položaju Pogorelca koja su ukazala na gustu arhitekturu na području od desne obale Kupe do Novog mosta. Arheološka istraživanja pokazala su kako se radi o prapovijesnog drvenoj arhitekturi. Na dijelovima tog područja potvrđen je položaj rimske nekropole.

U drugoj polovici 19. st. započinju **iskopavanja** u Sisku na amaterskoj razini koja vodi Arheološko društvo Siscija.. Prvi profesionalni arheolog koji će voditi arheološka istraživanja u Sisku je Josip Brunšmid i to krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Podaci o iskopavanjima u Sisku tijekom 19.st. nalaze se arhivskoj dokumentaciji Arheološkog muzeja u Zagrebu pod nazivom Dossier Siscia 1851–1935. godine. Iz ovog razdoblja poznat je perimetar Siscije i sjeverna i jugozapadna nekropola te prapovijesno naselje Segestika.

Od drugog svjetskog rata Gradski muzej Sisak preuzima iskopavanja u Sisku, a glavina arheoloških nalaza i dokumentacije koja se odnosi na razdoblje od 1945. g. do 1979. g. čuva se u muzeju u formi terenskih dnevnika i nacrti Stjepana Vrbanovića. U ovom razdoblju utvrđen je položaj gradskih zidina na nekoliko mjesta, gradskih termi na obali Kupe, mogući forum ili hram, dijelovi infrastrukture, dijelovi ulica, stambena arhitektura.

Od 1985. g. do danas u Sisku je provedeno 50 većih arheoloških istraživanja unutar gradskog perimetra Siscije i na području nekropola. Ova istraživanja daju mogućnost početka rekonstrukcije razvoja plana grada Siscije u kronološkim slojevima. Pokretni arheološki materijal ispravno je metodološki vezan za stratigrafske slojeve, a u gotovo svim istraživanjima pokretni nalazi prošli su osnovnu obradu. Gotovo svi lokaliteti objavljeni su u arheološkim publikacijama *Opuscula archaeologica* i *Hrvatski arheološki godišnjak* ili su bili tema diplomskih ili poslijediplomskih radnji sudionika istraživanja.

4.11 ANGAŽIRANJE LOKALNE ZAJEDNICE

I pored činjenice da postoji izuzetan ponos lokalnog stanovništva što žive u gradu koji baštini značajnu rimsku prošlost, angažiranje lokalne zajednice u zaštiti, promociji i korištenju nalazišta svedeno je isključivo na zakonske minimume. S tim u vezi lokalno stanovništvo najbolje je upoznato i najviše poštuje svoja prava i obaveze u vezi sa zaštitom, odnosno prijavljivanja građevinskih radova i slučajnih nalaza. Dosta slabija situacija je u vezi prezentacije i korištenja baštine za brandiranje samog grada, pojedinih objekata ili usluga. Povremeni su primjeri privatnih inicijativa u vezi s prezentacijom, poput izlaganja geme u istoimenom kafiću na obali Kupe ili adekvatna konzervacija spolije u temeljima restorana Bijela lađa.

4.12 TURISTIČKA PONUDA

Turistička ponuda grada Siska nije razvijena iako se može pohvaliti izuzetnim potencijalom u vidu bogate baštine iz različitih razdoblja, blizine glavnog grada i blizine drugih turističkih atrakcija. Posljednjih godina Turistička zajednica grada Siska i Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije intenzivno rade na povećanju kapaciteta hotelijera, ugostitelja, turističkih agencija i ostalih aktera u lancu vrijednosti te planski u okviru strateških razvojnih dokumenata za turizam predviđaju potrebne projekte i aktivnosti.

Posjećenost turista Siska je mala, a turistički proizvodi Siska vezani za baštinu nisu adekvatno razvijeni, ali je Turistička zajednica grada Siska prepoznala sljedeće elemente baštine kao pogodne za razvoj turističkih posjeta i proizvoda:

- Mali Kaptol – jedna od najstarijih zidanih kuća sagrađena krajem XVIII stoljeća; danas sjedište Turističke zajednice Sisak. Mali Kaptol udaljen je od Starog mosta oko 500 metara.
- Gradska vijećnica sagrađena u secesijskom stilu, danas je sjedište gradske uprave i ureda Gradonačelnika.
- Katedrala Uzvišenja Svetog Križa – Crkva Sisačke biskupije, nalazi se na Trgu bana Josipa Jelačića, pokraj arheološkog parka „Siscia in situ“. Današnja crkva izgrađena je u prvoj polovici XVIII stoljeća.
- Veliki Kaptol je jedan od najvrednijih primjeraka arhitekture klasicizma u Sisku; građen 1830.; nalazi se na Trgu bana Josipa Jelačića u samoj blizini Starog mosta. Od 2009. godine sjedište je biskupije u Sisku. Zaštitnik grada Siska je sisački biskup i mučenik sveti Kvirin.
- Bazilika Sv. Kvirina posvećena sv. Kvirinu, biskupu mučeniku iz trećeg stoljeća, zaštitniku grada Siska smještena na sjeveru grada izgrađena 2002. g.
- Stari most – prvi drveni most na rijeci Kupi izgrađen je 1862, spojio je Civilni i Vojni Sisak (lijevu i desnu obalu rijeke Kupe). Godine 1934. izgrađen je zidani most, koji postaje jedan od simbola grada, a Siščani ga zovu Stari most.
- Stari grad Sisak je tvrđava iz XVI stoljeća pod kojom se odigrala Bitka kod Siska 22. lipnja 1593. Tvrđava je spomenik nulte kategorije. Od Starog grada do centra Siska ima oko dva kilometra cestom ili kilometar i pol šetnicom.
- Sisački povijesni prsten nalazi se pokraj zgrade Malog Kaptola. U sedam vitrina, koje su smještene ispod razine poda, predstavljeno je sedam najvažnijih razdoblja dugostoljetne povijesti grada Siska.
- Gradski muzej Sisak, čuvar više od tri tisuće godina stare povijesti grada.
- Gimnazija je izgrađena u ljeto 1934. godine. Zemljište na kojem je izgrađena Gimnazija darovao je Siščanin Nikola Šipuš, namijenivši ga isključivo za izgradnju škole.
- Granik je prva parna dizalica za istovar tereta s brodova postavljena još 1903.
- Arheološki park Siscia in situ – ostaci rimske arhitekture: jugozapadni bedem s kulom s kraja II i početka III stoljeća unutar bedema ostaci horreuma – žitnice, sagrađene početkom IV stoljeća.
- Željeznički kolodvor sagrađen 1861, a godinu dana kasnije puštena je u promet pruga koja je povezivala Zidani Most, Zagreb i Sisak.
- Žitno skladište jedno je od prvih skladišta koje je u Sisku sagrađeno, pretpostavlja se da je žitni magazin potpuno dovršen i pušten u promet krajem 1765. godine ili u prvoj polovini 1766. godine. Žitni magazin je imao iznimno velik značaj, kako za razvoj sisačke trgovine, tako i za razvoj riječnog brodarstva, odnosno za razvoj čitavog grada Siska.
- Vojarna, austrougarska zgrada s kraja XIX stoljeća koja do danas nije mijenjala namjenu.

Turistički sadržaji oko mapiranih mjesta nisu razvijeni, a baština Siscije može se iskusiti samo kroz arheološke ostatke u parku *Siscia in situ*. I pored značajne antičke prošlosti Siska, ona se ne spominje i ne koristi za privlačenje posjetitelja ni u jednoj od brošura turističke organizacije ili suvenira. Gradski muzej Sisak u prijemnom prostoru prodaje specifično dizajniran nakit na

osnovu uzora rimskog nakita i novca koji su otkriveni prilikom istraživanja u Sisku. Nakit izrađuje obrt P.T.O. „KIT“, Sisak.

Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije ima cjelovitiji pristup korištenju baštine u turističke svrhe i tematski i rutama povezuje sljedeće povijesno-kulturne objekte i sadržaje u županiji:

- U zagrljaju Lonjskog polja i trsnog gorja – kao podsjetnik na nekadašnji način života osmišljen je tematski put koji spaja sjeverni dio Lonjskog polja s moslavačkim brežuljcima i rijekom Savom.
- Vinska cesta Moslavine – Moslavina je poznati vinogradarski kraj gdje je uzgoj vinove loze započeo još u rimsko doba, a tradicija uzgoja zadržala se sve do danas.
- Ljekovita voda Topuskog, 100 km južno od Zagreba, oko srednjeg toka rijeke Gline, pod obroncima slikovitih brežuljaka smjestilo se atraktivno i europski poznato termalno kupalište – Topusko.
- Čigoč, selo roda, godine 1994. Europska zaklada Euronatur proglasila je prvim Europskim selom roda. Zbog iznimno pogodnih prirodnih uvjeta gotovo na svakoj kući ili štali gnijezda svijaju bijele rode, te je njih više nego ljudi. Čigoč je zaštićeno kulturno dobro, ruralna kulturno povijesna cjelina.
- Biciklističke rute kroz Park prirode Lonjsko polje poseban su izazov poklonicima cikloturizma.
- Naši suveniri – izvorna je veza s kulturnim identitetom zemlje koju ste posjetili i njenom turističkom ponudom.
- Autohtona jela – vodič kroz jela sa željom buđenja interesa potencijalnih turista i kušanjem tradicionalnih jela i autohtonih sorti vina.
- Putevima bana Josipa Jelačića – na obroncima Zrinskog gorja u životopisnoj Banovini utrt je put bana Josipa Jelačića koji je vodio kroz nizinsko i ravno Turopolje prema Zagrebu i dalje.
- Krapje, na području općine Jasenovac, jedinstvena ruralna cjelina međunarodnog značaja s brojnim primjercima tradicijskog pučkog graditeljstva koja je upisana u Registar kulturnih dobara RH.

Proizvodnja suvenira u Sisačko-moslavačkoj županiji čini turističku ponudu bogatijom i zanimljivijom. U svrhu lakše promocije, prodaje i sufinanciranja proizvodnje suvenira, Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije napravila je katalog suvenira i inicirala je ustrojstvo „Obrtničke zadruge Suvenir – Sisak“ koja okuplja dobar dio proizvođača suvenira sa područja županije. Primjetno je da postojeći razvijeni sadržaji na nivou županije ne obuhvaćaju arheološku antičku baštinu, ali predstavljaju potencijal za njegovo buduće povezivanje s već razvijenim rutama.

5. SWOT ANALIZA¹

U cilju strukturiranog pregleda trenutnog stanja arheološkog nalazišta Siscia gore analizirani elementi poput arheoloških istraživanja, konzervacije, turizma, obrazovanja i promocije, kao i ljudskih resursa, organizacijske politike nadležnih institucija, infrastrukture, financijskih resursa i slično, strukturirani su metodom SWOT analize.

SWOT analiza koja slijedi rezultat je konsenzusa više od dvadeset predstavnika različitih interesnih strana, od istraživača, konzervatora i kustosa do predstavnika gradske uprave, urbanista, zaposlenih u turizmu, predstavnika organizacija civilnog društva i dr.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • izuzetno sačuvana struktura antičkog grada u temeljima povijesne jezgre Siska • raznovrsnost ostataka i njihova prezentacija na nesvakidašnjim mjestima u gradu • izuzetan urbani predio smješten između tri rijeke • arheološki park Sv. Kvirina ugrađen je u prostorno-plansku dokumentaciju • arheološka i zaštitna istraživanja propisana zakonom i planskim dokumentima kao obavezni element urbanog razvoja • bogatstvo različitih vrsta i tipova baštine • odlično popisana, dokumentirana i strukturirana istraživanja u prethodnih 100 godina na mnogobrojnim mjestima u gradu • postojanje gradskog muzeja zaduženog za istraživanja, dokumentaciju, zaštitu i prezentaciju pokretnog materijala • postojanje izuzetno stručnog i motiviranog interdisciplinarnog kadra • razvijena suradnja između istraživača i visokoobrazovnih institucija • razvijena je suradnja između Emone–Siscije–Sirmiuma • Ministarstvo kulture je kroz projekt Ljubljanski proces II prepoznalo 	<ul style="list-style-type: none"> • nedovoljna integracija Siscije u svakodnevni život Siska • nedovoljna prezentacija arheoloških nalazišta na različitim mjestima u gradu • nedovoljno prostora za obradu i pohranu arheološkog materijala • nedovoljna zainteresiranost turističkih struktura za promoviranje i kreiranje turističkih proizvoda inspiriranih Siscijom • nedovoljna promocija i nepostojanje branda • nedovoljna uključenost antičke baštine u školski kurikulum i izvan nastavne aktivnosti • nedovoljna suradnja i komunikacija između nadležnih institucija različitih razina i resora • nepostojanje upravljačke strukture i upravitelja lokaliteta • sigurnost i osiguranje nalazišta nisu na zadovoljavajućem nivou • postojanje dječjeg vrtića na arheološkom lokalitetu Sv. Kvirin • nedovoljan broj razrađene projektne dokumentacije kojom bi se moglo konkurirati za EU fondove • neprijavlivanje infrastrukturnih

¹SWOT je engleska skraćenica za Strengths, Weaknesses, Opportunities, i Threats (snaga, slabost, mogućnosti i rizici). SWOT analiza je osnova za razvoj strategije razvoja tako što se strateški ciljevi, odnosno strategije razvijaju maksimalno koristeći snagu i mogućnosti kako bi se u optimalnom vremenskom roku ublažile ili prevladale slabosti i prijetnje.

<p>potencijale Siska za rehabilitaciju baštine</p> <ul style="list-style-type: none"> • postoji razvijena svijest lokalne zajednice o vrijednosti baštine • dobar geostrateški položaj Siska • blizina glavnog grada Republike Hrvatske • blizina zračne luke • sisak je upravni centar županijskog sjedišta • u blizini se nalazi park prirode Lonjsko polje • postoji 60 km biciklističke staze povezane s turističkim destinacijama u BiH • postoje poslovne inicijative koje prepoznaju baštinu kao resurs razvoja, poput KUL IN – gastronomske akademije koja se bavi autohtonom kuhinjom 	<p>radova na prostoru Siska</p> <ul style="list-style-type: none"> • nedovoljna uključenost NVO sektora u promociju i korištenje baštine
MOGUĆNOSTI	RIZICI/PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • popularne interpretacije na osnovu bogatih rezultata arheoloških istraživanja • povezivanje arheološke, graditeljske i industrijske baštine • inovativan razvoj branda • razvoj kompleksnog turističkog proizvoda (tematskih ruta, manifestacija, suvenira, gastronomije) • osiguravanje dodatnih sredstava kroz EU fondove • razvoj međunarodnog edukativnog centra • uređenje većeg broja antičkih lokacija širom grada • korištenje industrijske graditeljske baštine za istraživanje, čuvanje i prezentiranje arheološke baštine 	<ul style="list-style-type: none"> • urbani razvoj grada • prirodne prijetnje – kiša, snijeg, mraz i vjetar uzrokuju promjene na ostacima arhitekture koja se nalazi na otvorenom • klimatske promjene • nizak standard stanovništva • nedostatak financijskih sredstava na nivou grada • devastacija lokaliteta u svrhu ilegalne trgovine • centralizacija Hrvatske

Analizom dobivenih rezultata zaključeno je da snaga ovog nalazišta leži u već opisanim vrijednostima poput izuzetno sačuvanih struktura antičkog grada u temeljima povijesne jezgre Siska, raznovrsnosti ostataka, izuzetnog urbanog predjela i sl. Zatim, snaga Siscije leži i u dosadašnjem planiranju, poštovanju pravne regulative i izuzetno dobrom dokumentiranju arheoloških iskopavanja. Sisak ima izuzetan geografski položaj, u blizini je glavnog grada, autoceste i zračne luke, kao i u blizini parka prirode Lonjsko polje. Značajna snaga je i u postojanju poslovnih inicijativa koje prepoznaju baštinu kao resurs razvoja, poput KUL IN – gastronomske akademije koja se bavi autohtonom kuhinjom. Jedna od najvećih prepoznatih snaga je ponos lokalnog stanovništva na ostatke Siscije koje baštini.

Ovo je ujedno i jedna od glavnih slabosti nalazišta, jer osim ponosa nepostoji gotovo nikakva integracija Siscije u svakodnevni život Siska. Ostaci Siscije su nedovoljno interpretirani, ne postoji razvijen turistički proizvod i nije razvijen brand. Jedna od glavnih slabosti je nepostojanje međusektorske i međuresorne suradnje, kao ni adekvatne upravljačke strukture, upravitelja nalazišta, ni šire edukacije.

Ključna mogućnost arheološkog nalazišta Siscia jest kreiranje popularne interpretacije na osnovu bogatih rezultata arheoloških istraživanja. Također, u razdoblju od pet godina moguće je razviti kompleksan turistički proizvod koji će objediniti brojne turističke rute, kreativne manifestacije, inovativne suvenire i fuziju antičke i lokalne gastronomije. Brandiranje destinacije, ali i brandiranje lokalnih proizvoda i usluga koji bi na taj način dobili dodatnu vrijednost također je jedna od značajnih mogućnosti u narednom razdoblju.

Rizici budućeg razvoja Siscije se mogu podvesti u one tradicionalno prepoznate poput urbanog razvoja i prirodnih prijetnji – kiše, snijega, mraza i vjetra koji uzrokuju promjene na ostacima arhitekture koja se nalazi na otvorenom. I ostali prepoznati rizici nisu jedinstveni za Sisak, već su identični kao i na bilo kojem drugom arheološkom nalazištu. U njih ulaze: nizak standard stanovništva, nedostatak financijskih sredstava na nivou grada i devastacija lokaliteta u svrhu ilegalne trgovine.

Krajnje otvoreno i iskreno analiziranje snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji nastalo je kao posljedica razvijene svijesti sudionika u procesu, samo je realnim prepoznavanjem trenutnog stanja moguće nastaviti s razvojem uspješnih praksi s jedne strane i smanjenja problema i nedostataka s druge.

6. VIZIJA

Definicija vizije predstavlja jedan od osnovnih koraka u participativnom procesu izrade Plana upravljanja s obzirom da obuhvaća ideje i stremljenja različitih zainteresiranih strana orijentiranih na budućnost nalazišta. U odnosu na srednjoročan period od pet godina kreirana je zajednička vizija koja glasi:

***Siscia, nekadašnji značajni rimski grad,
danas je most između prošlosti i sadašnjosti,
legendi i znanstvenih otkrića,
inspiracije lokalne zajednice i zadovoljstva posjetitelja.***

Ovako formulirana vizija prepoznaje baštinu ne kao pasivni objekt već kao aktera s kojim uspostavljamo odnose, koji utječe na naše razumijevanje svijeta i koji pomaže u premošćivanju i susretanju različitih vremena, kulture i ljudi. Siscija tako spaja ono što je u prošlosti bio rimski grad s današnjim Siskom, gradom koji baštini ne samo ime Siscija već i urbanu strukturu rimskog grada preslikanu u 18. i 19. stoljeću, a vidljivu do danas. On je vidljiv kroz inovativne, difuzne interpretacijske metode, poput muzeja na otvorenom – koji se prostire po cijelom gradu i na svakom koraku podsjeća na antičke slojeve, povezujući prošlost i sadašnjost. Ona spaja i prevladavajuće teme života na prostoru današnjeg Siska od vremena prije antike do danas – granicu, periferiju, život na tri rijeke, željezo i kovački zanat, multikulturalizam, vojnu izvrsnost i obranu, trgovinu. Samim time Siscija nije daleka izolirana prošlost već utemeljenje brojnih kasnijih identiteta na prostoru današnjeg Siska te odande vizija Siscije kao integratora baštinskih sadržaja iz drugih povijesnih razdoblja.

Buduća vizija Siscije spaja i jednako vrednuje znanstvena istraživanja, kao način sustavnog utemeljenog saznanja o prošlosti Siscije i lokalne legende i priče, kao odraz odnosa nestručnjaka prema baštini i izraz inspiracije i stvaralaštva potaknutih životom na ostacima antičkog grada. Znanstvena otkrića i lokalne legende, sjećanja i priče igraju važnu ulogu u budućoj interpretaciji baštine Siscije. Znanstvena otkrića važan su element vizije jer ukazuju na neophodnost kontinuiranih istraživanja i viziju uspostavljanja znanstveno-edukativnog regionalnog i međunarodnog centra za istraživanje antičke baštine i obuku volontera, studenata i stručnjaka iz područja arheologije, interpretacije i zaštite baštine.

Legende, priče, sjećanja i baština kao inspiracija lokalne zajednice važan su element vizije jer predviđaju visoko razvijenu svijest stanovnika Siska, osjećaj vlasništva, ponosa i odgovornosti za baštinu Siscije i korisnost za obrazovanje, ekonomski prosperitet, urbanu obnovu i unapređenje kvalitete života. Upravo stoga vizija predviđa da Siscia bude most i stvara ravnotežu između dobrobiti lokalnih zajednica i posjetitelja, turista. Interpretacija, brandiranje i turistički proizvodi stvoreni oko baštine Siscije trebaju biti visoke kvalitete i zasnovani na jedinstvenosti Siscije kao grada ispod grada, kako bi ponudili nezaboravni doživljaj turistima.

Muzejski postav, otvoreni depo i info pultovi središnje su točke učenja o Sisciji, a budući interpretativni centar i arheološki park Sv. Kvirina s pratećim sadržajima, popularna su

turistička destinacija i omiljeno izletišta građana Siska na koji su izuzetno ponosni. Ovaj jedinstveni kompleks mjesto je oživljavanja Siscije, učenja, zabave i suvremene promocije i važan je kulturno-turistički proizvod koji u Sisak privlači strane posjetitelje, ekskurzije i obitelji s djecom. Također, on je važan segment brandiranja grada Siska i pokretač kreativnog poslovanja.

ORGANIZACIJSKA I UPRAVLJAČKA STRUKTURA

Dosadašnje upravljanje nalazištem provođeno je isključivo kroz nadležne institucije različitih resora koje su hijerarhijski postavljene od državnog, preko županijskog do gradskog nivoa. Na ovaj način svaki resor (kultura, turizam, znanost, lokalna samouprava i sl.) bio je u potpunosti neovisan, a komunikacija se odvijala jedino između dionika koji imaju isti službeni nivo. Osnovni nedostaci ovakve organizacije bili su nedovoljna horizontalna povezanost u okviru različitih resora, a naročito različitih sektora (javni, privatni, nevladin).

Nova organizacijska struktura kreirana je kako bi nadomjestila ključne nedostatke prethodne. Ona je osmišljena kao alatka koja će pomoći u decentralizaciji upravljačkog sistema, u smanjenju birokracije i poticanju kontinuirane komunikacije. Također, ona bi trebala inicirati širu uključenost svih zainteresiranih i promovirati Sisciju kao baštinu svih Sisćana, a potom i svih Hrvata.

Osnova organizacijska struktura sastavljena je od tri razine, od kojih prvu razinu čini Odbor nalazišta, drugu Koordinacijski tim u korelaciji s partnerskim organizacijama i Prijateljima Siscije, dok bi treću činilo Operativno tijelo.

Odbor nalazišta, zamišljen je kao tijelo koje je sastavljeno od predstavnika svih ključnih zainteresiranih strana, bez obzira jesu li one na nacionalnom, županijskom ili lokalnom nivou; različitih resora i različitih sektora. Na taj način pored nadležnih institucija za istraživanje i muzeološku prezentaciju, ovdje će se naći i predstavnici organizacija zaduženih za razvoj turizma, obrazovanje, medije, kao i predstavnici mladih, nevladinih organizacija i zainteresirani privatnici.

Formiranje Odbora bi na osnovu preporuke Ministarstva kulture inicirao grad. Potpisivanjem Memoranduma o suradnji na polju upravljanja arheološkim nalazištem Siscija formalizirao bi se rad ovog tijela. Na osnovu pravilnika o svom radu, Odbor bi se sastajao najmanje jednom godišnje i bavio bi se usvajanjem godišnjeg akcijskog plana, kao i izvještaja o radu iz prethodne godine. Zadatak odbora bio bi i izbor Koordinacijskog tima koji bi se sastojao od najoperativnijih predstavnika ključnih organizacija za razvoj nalazišta (poput Gradskog muzeja u Sisku, Konzervatorskog odjela, Turističke zajednice, Sisak projekta i SIMORA).

Osnovni zadatak koordinacijskog tima, kao što i sam naziv govori, jest koordinacija između različitih zainteresiranih strana, poticanje partnerske suradnje i uključivanje novih organizacija ili pojedinaca u proces razvoja arheološkog nalazišta Siscija, kao i pisanje i koordinacija međuresornih projekata vezanih za lokalitet. Na osnovu odluke ili rješenja direktora ovaj tim bi radio najmanje 30% svog vremena na poslovima vezanim za nalazište, imao bi sastanke najmanje jednom mjesečno i izrađivao bi prijedloge za godišnji akcijski plan kao i koordinirao izradom periodičnih i godišnjih izvještaja. U naredne dvije godine, poslije dobivenih prvih rezultata u vidu poboljšanja interpretacije i vidljivosti Siscije, kao i izrade međunarodnih projekata za osiguravanje dodatnih sredstava, grad Sisak osigurao bi novo radno mjesto u Gradskom muzeju Sisak za upravitelja lokaliteta koji bi onda puno radno vrijeme posvetio koordinaciji aktivnosti povećanog obujma u vezi s razvojem nalazišta.

Operativno tijelo činili bi članovi projektnih timova koji rade na implementaciji projekata koji se tiču razvoja nalazišta Siscija. Nosioći projekata mogu biti nadležne institucije, ali i nevladine organizacije i privatne inicijative.

Ovakva struktura, ako to bude bilo potrebno u narednih pet godina, može prerasti u javno poduzeće, ili agenciju, koju će osnovati grad, s tim što će javno poduzeće preuzeti mjesto i obveze koordinacijskog tijela, a Odbor postati Upravni i nadzorni odbor novoosnovane organizacije.

7. CILJEVI

Specifični ciljevi Plana upravljanja arheološkim nalazištem Siscia definirani su za svaki od jedanaest specifičnih polja intervencije i predstavljeni su u sljedećoj tablici.

Upravljanje	Osigurati učinkovito upravljanje nalazištem kroz umrežavanje relevantnih institucija, poticanje međusektorske i međuresorne suradnje, transparentnog sveobuhvatnog planiranja i kontinuirane komunikacije između svih zainteresiranih strana.
Zaštita	Osigurati adekvatne uvjete smještaja, dokumentiranja, konzervacije i predstavljanja pokretnog i nepokretnog arheološkog materijala u skladu sa suvremenim standardima zaštite.
Istraživanje	Osigurati kontinuitet znanstvenih istraživanja i edukacije poticanjem međunarodne interdisciplinarnе suradnje zasnovane na minimalnoj upotrebi destruktivnih metoda.
Prostorno planiranje	Stvoriti pravne i administrativne preduvjete za balansiranje urbanog razvoja Siska i zaštite, istraživanja i prezentacije Siscije.
Sigurnost kulturnih dobara	Smanjiti rizike od nepropisne gradnje, krađe i ilegalne trgovine antikviteta.
Interpretacija	Učiniti dostupnim i vidljivim raznovrsnu baštinu Siscije korištenjem principa ekomuzeja i razvijene mreže interpretativnih medija.
Edukacija	Povećati razumijevanje i interes za Sisciju i razvoj aktivnog odnosa prema baštini širokim spektrom edukativnih programa namijenjenih djeci, mladima i studentima.
Angažman i osnaživanje lokalne zajednice	Potaknuti lokalnu zajednicu za široko korištenje antičke baštine u društveno-ekonomskom razvoju i oživljavanju današnjeg Siska.
Brandiranje	Povećati prepoznatljivost Siscije kroz inovativni razvoj branda.
Turizam	Razviti infrastrukturu, suprastrukturu i kompleksni kulturno-turistički proizvod baziran na povezivanju Siscije s drugim baštinskim sadržajima koji bi omogućili turističku dostupnost, sigurnost i užitak i povećali broj turista.
Sigurnost posjetitelja	Povećati sigurnost i dostupnost nalazišta istraživačima, građanima i posjetiteljima.

8. SPECIFIČNA POLJA INTERVENCIJE I AKCIJE

Upravljanje

Cilj 1: Osigurati učinkovito upravljanje nalazištem kroz umrežavanje relevantnih institucija, poticanje međusektorske i međuresorne suradnje, transparentnog sveobuhvatnog planiranja i kontinuirane komunikacije između svih zainteresiranih strana.

U vezi s ovako postavljenom upravljačkom strukturom i načelima transparentnosti, međusektorskog i međuresornog umrežavanja, suradnje, koordinacije i komunikacije, definirani su potrebni budući koraci i projekti:

- Potpisivanje memoranduma o suradnji između nadležnih institucija u sektoru upravljanja arheološkim nalazištem Siscia
- Imenovanje članova Odbora, koordinacijskog tijela i upravitelja lokaliteta
- Izrada zajedničkog godišnjeg i srednjoročnog akcijskog plana sastajanja
- Mjesečni sastanci koordinacijskog tijela
- Zapošljavanje upravitelja lokaliteta i osiguravanje sredstava za plaću
- Kontinuirana komunikacija i razmjena informacija
- Projekt izgradnje kapaciteta i treninga vezanih za upravljanje projektima i koordinaciju
- Izrada liste prioriternih projekata za prikupljanje dodatnih sredstava – brandiranje, edukacija, interpretacija, konzervacija i prezentacija
- Izrada prioriternih projekata i apliciranje za sredstva od strane koordinacijskog tima
- Nadzor, izvještavanje i evaluacija godišnjih planova i plana upravljanja

Zaštita lokaliteta

Konzervacija

Cilj 2: Osigurati odgovarajuće uvjete smještaja, dokumentiranja, konzervacije i predstavljanja pokretnog i nepokretnog arheološkog materijala u skladu sa suvremenim standardima zaštite.

Područje zaštite Siscije podrazumijeva preventivnu i kurativnu zaštitu pokretnog i nepokretnog arheološkog materijala od strane nadležnih institucija, Gradskog muzeja Sisak, Konzervatorskog odjela u Sisku za područje Sisačko-moslavačke županije i pravnih subjekata angažiranih na iskopavanjima izvan arheološkog parka Sv. Kvirina. Kompleksnost lokaliteta koji se prostire ispod današnjeg Siska rezultirala je da mnogi arheološki ostaci nisu dugoročno dostupni i vidljivi i uvjetuje tri različita nivoa zaštite: zaštitna istraživanja uslijed novih gradnji, zaštitu nepokretnog arheološkog materijala koja omogućava prezentaciju na prostoru parka Sv. Kvirina i zaštitu pokretnog arheološkog materijala prikupljenog tijekom iskopavanja.

Prvi nivo vezan je za nepokretni arheološki materijal dostupan za zaštitna istraživanja samo prilikom novih gradnji i infrastrukturnih projekata. Ovaj nivo zaštite je većinski funkcionalan i definiran pravnim okvirom na nivou Republike Hrvatske i Grada Siska i poštuje se od strane investitora, iako je shvaćen kao dodatni teret i trošak. Njega bi u istom obliku trebalo kontinuirano nastaviti, uz obavezno uključivanje prezentacije i interpretacije nalaza istraživanja

javnosti i poticanje investitora da predstave jedan dio nalaza u okviru novih objekata. Ova preporuka vezana je za medije interpretacije koji su alternativa prezentaciji nepokretnih arheoloških ostataka (koji jednom istraženi ostaju zakopani radi nove gradnje), a koji bi omogućili razumijevanje prošlosti grada i dostupnost informacija građanima i posjetiteljima, a pružili dodanu kulturnu vrijednost mjestu za koje je investitor uložio sredstva. Trebalo bi što više potaknuti prezentaciju kakva postoji u restoranu Bijela lađa, Gradskoj ljekarni, OTP banci i kafiću Gema, u kojoj bi investitori koristili baštinske resurse i brand Siscije kao dodatnu atrakciju za privlačenje klijenata. Ovim bi se koracima polako mijenjala svijest o arheologiji kao o teretu i trošku, prema arheološkim ostacima kao kulturnim i ekonomskim resursima.

Drugi nivo zaštite vezan je za dva lokaliteta predviđena za funkciju arheološkog parka – Sv. Križ (Siscia *in situ*) i Sv. Kvirin. U slučaju Sv. Križa, parka *Siscia in situ*, kao mjera preventivne zaštite, potrebno je nastaviti s redovnim održavanjem lokaliteta koje grad Sisak već provodi. U slučaju parka Sv. Kvirina potrebno je paralelno s istraživanjima vršiti konzervaciju sa ciljem prezentacije otkrivenih ostataka i zaštite od vremenskih nepogoda. Dugoročno, sistemska iskopavanja i konzervacija vodili bi ka stvaranju velikog arheološkog parka.

Treći nivo zaštite odnosi se na pokretni arheološki materijal za čiju je dokumentaciju, konzervaciju, restauraciju i prezentaciju zadužen Gradski muzej Sisak. Kako muzej nema prostora i uvjeta za čuvanje i predstavljanje arheološkog materijala koji se iz godine u godinu uvećava, prioritetni projekt vezan za zaštitu pokretnog materijala bio bi osiguravanje prostora za čuvanje, dokumentaciju, konzervaciju i predstavljanje pokretnog arheološkog materijala. Najjednostavnije i najekonomičnije rješenje bilo bi osiguravanje dodatnog prostora depoa od strane grada Siska. S obzirom na prirodu arheološkog materijala, veliki dio depoa mogao bi se planirati kao depo otvoren za javnost te bi time ispunjavao i interpretativnu, prezentacijsku i edukativnu ulogu. Samim time, Otvoreni depo mogao bi uz Muzej, *Siscia in situ* i Sv. Kvirina postati jedna od glavnih interpretativnih točki Siscije.

Projekat koji povezuje sve tri razine zaštite Siscije je projekt digitalizacije dosadašnje i buduće istraživačke i konzervatorske građe vezane za Segesticu-Sisciju. Navedeni projekt ne bi samo zaštitio dokumentacijsku građu objedinivši je u jedinstvenu bazu, već bi učinio građu dostupnom i služio kao osnova za buduća istraživanja, interpretaciju i prezentaciju. Formulirane aktivnosti i projekti koje je potrebno provesti u sferi zaštite Siscije su sljedeći:

- Nastavak prakse zaštitnih istraživanja i istovremene konzervacije ostataka pri svakoj novoj izgradnji na prostoru Siska
- Održavanje arheološkog parka Sv. Križa (*Siscia in situ*)
- Projekt digitalizacije dosadašnje i buduće istraživačke i konzervatorske građe vezane za Segesticu–Sisciju radi zaštite i dostupnosti
- Projekt razvoja standarda i plana konzervacije i prezentacije arheoloških ostataka parka Sv. Kvirina
- Projekt razvoja ljudskih resursa i vještina u konzervaciji i restauraciji parka Sv. Kvirin
- Projekt konzervacije i preventivne zaštite otkrivenih ostataka na području parka Sv. Kvirina koja omogućava dugoročnu prezentaciju
- Projekt zaštite otkrivenih ostataka od vremenskih nepogoda
- Projekt osiguravanja prostora za čuvanje, dokumentaciju, konzervaciju i predstavljanje pokretnog arheološkog materijala – rješenje za Otvoreni depo

Istraživanje

Cilj 3: Osigurati kontinuitet znanstvenih istraživanja i edukacije poticanjem međunarodne interdisciplinarnе suradnje zasnovane na minimalnoj upotrebi destruktivnih metoda

Siscija, kao jedan od najznačajnijih gradova rimske provincije Panonije, zbog izuzetno dobro sačuvane strukture u temeljima suvremenog Siska predstavlja jedinstveni prostor za istraživanja rimskog razdoblja. Kontinuirana znanstvena istraživanja jedna su od osnova budućeg povećanja znanstvene vrijednosti i korištenja baštine Siscije. Osnovna promjena u odnosu na dosadašnja istraživanja trebala bi biti obavezna primjenjivost istraživanja u razvojne, interpretacijske i turističke svrhe. Nova znanstvena saznanja nužno je prevoditi u javnosti dostupne sadržaje i koristiti ih za edukaciju i podizanje svijesti lokalne zajednice i posjetitelja. Izuzetna znanstvena vrijednost i očuvanost Siscije čini je pogodnim međunarodnim istraživačko-edukativnim centrom, poligonom za edukaciju stručnjaka, studenata i drugih zainteresiranih za antičku baštinu, ali i njegovu konzervaciju i interpretaciju.

Važno je naglasiti da se dobra praksa suradnje Odjela za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Filozofskog fakulteta u Ljubljani na iskopavanjima na prostoru Sv. Kvirina i angažiranja studenata na istima, treba razvijati i rezultirati partnerstvom s fakultetima iz regije jugoistočne Europe i šire. Obuka studenata pri istraživanjima trebala bi poprimiti formu arheoloških i konzervatorskih kampova za koje studenti dobivaju bodove. Pritom bi se sredstva za istraživanja u tom slučaju privlačila kroz sredstva dobivena za kampove i obuku budućih stručnjaka koji bi volonterski radili na istraživanjima za vrijeme kampova. Aktivnosti za osnivanje istraživačko-edukativnog centra trebale bi biti razmatrane u okviru područja edukacije.

Planovi za istraživanja obuhvaćaju sistemski istraživanja parka Sv. Kvirina kao prioritet, zatim istraživanje položaja Segestice, Pogorelac i Zibel u Novom Sisku radi uspostavljanja dubinskih znanstvenih veza između baštine Segestice i Siscije, kao i zaštitna arheološka istraživanja na lokacijama u cijelom gradu. Usto, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti planira veliki istraživački projekt kojim bi se tri velika antička rimska grada u Hrvatskoj –Salona, Siscia i Mursa, istražila i povezala bazom podataka. Prioritet u sistemskim znanstvenim istraživanjima ima položaj Sv. Kvirina, zbog značaja dosadašnjih arheoloških nalaza kao i zbog ekskluzivne namjene za budući arheološki park, planirane svim dokumentima Ljubljanskog procesa i Urbanističkim planom grada Siska. S tim u vezi aktivnosti i istraživački projekti su formulirani kao:

- Izvođenje zaštitnih arheoloških istraživanja širom grada
- Izvođenje sustavnih arheoloških istraživanja na položaju Sv. Kvirina, Filozofski Fakultet Zagreb, Gradski muzej Sisak, Ministarstvo Kulture RH
- Istraživački projekt tri rimska grada: Salonu, Sisciju i Mursu sa ciljem prikupljanja arheoloških i arhivskih podataka o izgledu, prirodi i starosti tih gradova, te unošenje tih podataka u digitalne prostorne baze podataka (G.I.S.), Odsjek za arheologiju HAZU
- Istraživanje položaja Pogorelac i Zibel u Novom Sisku i stvaranje digitalnog modela terena kao osnove prostorne baze podataka o rimskoj arheološkoj baštini iz tog dijela lokaliteta sa ciljem preciznog određivanja protezanja carske ceste Emona – Sirmij, položaja groblja i građevina, točnu trasu rimskog akvedukta, položaj rimske luke. Odsjek za arheologiju HAZU

- Sustavni pregled terena na nekoliko položaja unutar Pogorelca/Zibela, Odsjek za arheologiju HAZU u suradnji s Austrijskim arheološkim institutom iz Beča i Arheološkim muzejem iz Zagreba 2015–2018. Sustavni terenski pregled, te obrada i objava prikupljenog materijala sastavni je dio projekta „Rimski nalazi u arheološkim kontekstu“ kojeg je dr.sc. Tino Leleković iz Odsjeka za arheologiju HAZU prijavio pri Hrvatskoj zakladi za znanosti
- Arheološko istraživanje i interpretacija nalazišta Segestica, Arheološki muzej u Zagrebu (Ivan Drnić)
- Kontinuirano objavljivanje i predstavljanje znanstvenih rezultata
- Kontinuirano prilagođavanje rezultata istraživanja za prezentaciju, interpretaciju i edukaciju šire javnosti

Urbani razvoj, prostorno planiranje i legalni okvir

Cilj 4: Stvoriti pravne i administrativne preduvjete za balansiranje urbanog razvoja i obnove Siska te zaštite, istraživanja i prezentacije Siscije.

Kako u slučaju Siscije i grada Siska postoji osnovni pravni okvir koji propisuje zone zaštite, zone arheoloških parkova Sv. Križa i Sv. Kvirina, kao i obaveze zaštitnih arheoloških istraživanja, koraci za narednih 5 godina na gradskom nivou odnose se na pripreme posebnih urbanističkih planova uređenja i namjene određenih površina. Kada su u pitanju društveno-ekonomski okviri razvoja na gradskom i regionalnom nivou osnovni cilj je uključivanje zaštite i korištenja arheološkog nalazišta Siscija u sve planske i strateške dokumente razvoja kulture, turizma, obrazovanja, ekonomije, poljoprivrede, ribarstva i plovnih puteva, prometa i sl. Ovakvim koracima dugoročno bi se postigla integracija baštinskih resursa u širi društveno-ekonomski razvoj koja bi vodila i do adekvatne rehabilitacije baštine Siscije, kao i drugih baštinskih resursa Siska i Sisačko-moslavačke županije. Usto bi ovakav pristup izradi planskih i strateških dokumenata omogućio plansku međusektorsku i međuresornu suradnju i sveobuhvatni teritorijalni razvoj. U tom smislu formulirane aktivnosti i projekti u okviru pravne regulative su:

- Izrada urbanističko - arhitektonskog rješenja Arheološkog parka „Sv. Kvirin“ imajući za cilj urbanu obnovu ovog dijela grada potaknutu arheološkim parkom. Temeljem čl. 125. odredbi za provođenje Urbanističkog plana uređenja (Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije br. 12/04)
- Izrada specijalističkih studija šireg karaktera – idejnih rješenja za određene lokacije za koje se pojavi potreba do 2020. Temeljem čl. 125. odredbi za provođenje Urbanističkog plana uređenja (Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije br. 12/04)
- Uključivanje istraživanja i predstavljanja Siscije u druge planske i strateške dokumente (strategija razvoja grada, županije i sl.).

Osiguranje lokaliteta

Cilj 5: Smanjiti rizike od vandalizma, nepropisne krađe i ilegalne trgovine kulturnim dobrima.

Dosada je niska razina svijesti o arheološkoj baštini kao javnom dobru dovela do situacija rušenja i uništavanja informativnih tabli u parku Siscia in situ, kao i uklanjanja zaštitnih

nadstrešnica na položaju parka Sv. Kvirina. Također je, kao i na većini drugih arheoloških lokaliteta na svijetu, dostupnost arheološke baštine praćena nepropisnim iskopavanjima privatnih lica kao i ilegalnom trgovinom. Kako bi se vandalizam i nepropisna krađa i trgovina smanjile, potrebno je poduzeti seriju edukativnih aktivnosti za građane i ključne institucije, ali i određene mjere fizičke zaštite. Prije svega popraviti poziciju video nadzora na lokalitetu Siscia in situ, a pri istraživanju i budućem uređenju područja Sv. Kvirina osigurati fizičko osiguranje i dobro pozicioniran video nadzor. Kada su informativne table u pitanju, potrebno je prijeći s pleksiglasa i lako lomljivih materijala na rješenja koja su otpornija na vremenske nepogode i vandalizam. U samom Sisku, potrebno je osigurati suradnju s policijom čije bi patrole barem jednom u par dana obišle nalazišta i time smanjile rizik od krađe. Uz to, potrebno je sprovesti edukaciju policije, granične službe i drugih interesnih strana o ilegalnog trgovini i krađi arheološke baštine. Ova vrsta edukacije nije potrebna samo na gradskom, već na nacionalnom nivou, ali i nivou jugoistočne Europe, te bi Sisak mogao preuzeti vodstvo u pokretanju i edukaciji na ove teme, a paralelno sa tim pridonio podizanju svijesti na gradskom nivou. Aktivnosti koje je potrebno poduzeti su:

- Poboljšanje osiguranja na nalazištu (fizičko osiguranje i video nadzor).
- Uspostavljanje bolje suradnje i edukacije s policijom povodom nadgledanja lokaliteta i panela koji su dio interpretacije Siscije
- Edukacija policije i svih nadležnih subjekata na regionalnom ili nacionalnom nivou
- Edukacija za prevenciju ilegalne trgovine i krađe predmeta s nalazišta
- Edukacija za prevenciju vandalizma nad baštinom i uništavanja info tabli

Prezentacija i interpretacija lokaliteta

Cilj 6: Učiniti dostupnim i vidljivim raznovrsnu baštinu Siscije korištenjem principa ekomuzeja i razvijene mreže interpretativnih medija.

Ključna mogućnost arheološkog nalazišta Siscija je kreiranje popularne interpretacijena osnovu bogatih rezultata arheoloških istraživanja. Prezentacija i interpretacija baštine Siscije trebaju se voditi činjenicom da današnji Sisak leži na rimskom gradu Siscija i preslikava ga u plansko-urbanističkom smislu, te da građani Siska simbolički i danas šetaju ulicama Siscije. Pod prezentacijom baštine Siscije ne podrazumijeva se samo prikazivanje autentičnih ostataka in situ, već i znanstvenih istraživanja, lokalnih sjećanja, priča s iskopavanja, pokretnog materijala i slično, kroz korištenje širokog spektra interpretativnih medija, analognih i digitalnih.

Interpretaciju ne bi trebalo ograničiti na Gradski muzej i izdvojeni arheološki park Sv. Kvirina, već bi ove lokacije trebale biti sastavni dio sveobuhvatnijeg interpretacijskog plana kojim se brandira i komunicira cijela Siscija, grad ispod grada. Samim time, baština Siscije treba biti interpretirana difuzno, u formi muzeja na otvorenom koji se prostire na lokacijama po cijelom gradu, s više interpretativnih punktova. Izuzetno je važno da interpretacija Segestice–Siscije ne parira drugim baštinskim slojevima Siska iz novovjekovnog i modernog razdoblja, već da se s njima povezuje i objedinjuje kroz zajedničke teme na kojima se zasnivaju identiteti Siska, kao i kroz povezane sadržaje i turističke proizvode.

Prioritet u području interpretacije i prezentacije bi bila izrada projekata korištenja, prezentacije i interpretacije baštine Segestica–Siscia najavnim prostorima širom grada s posebnim naglaskom na prezentaciju i interpretaciju konzerviranih građevina u okviru arheološkog parka Sv. Kvirina. Uz to, izrada internet prezentacije, virtualnog muzeja i profila na društvenim mrežama koraci su koji bi povećali dostupnost, vidljivost i razumijevanje baštine Siscije, osobito

posjetiteljima izvan Siska i mladim generacijama korisnika. Prilikom prezentacije i interpretacije treba voditi računa o fizičkoj i intelektualnoj dostupnosti baštine za različite ciljane skupine i izbjegavati upotrebu stručnih termina s kojima se građani ne mogu identificirati (Siscia in situ je jedan od tih primjera). U vidu tematske interpretacije i promocije Siscije van Siska, preporučuje se organiziranje tematskih, partnerskih i montažnih putujućih izložbi na temu Segestice-Siscije kako bi se ova baština promovirala van Siska. Izložbeni projekt 35. prije Krista upravo je primjer dobre tematske suradnje Arheološkog muzeja u Zagrebu i Gradskog muzeja Siska. Paralelno s ovim aktivnostima, trebaju se stvarati uvjeti za interpretativno-edukativni centar i razmatrati opcije za lokaciju i obujam ovog centra, rješavanje pravno-imovinskih odnosa i izradu projekta interpretacijsko-edukativnog centra. Interpretativni centar treba povezati s već postojećim Gradskim muzejem, kao i planiranom Holandskom kućom u kojoj će se interpretirati umjetnička i industrijska baština Siska.

Projektom „*Siscia Civitas Mundi – stavljanje arheoloških lokaliteta u turističku funkciju*“ koji razvijaju Grad Sisak i trgovačko društvo Sisak projekti d.o.o uz pomoć Ministarstva regionalnog razvoja RH i UNDP-a planiraju se radovi izgradnje, sanacije, rekonstrukcije i dogradnje postojećih kulturno povijesnih građevina i lokaliteta sa statusom spomenika kulture na tri lokacija u gradu Sisku. Također, planira se izvođenje svih potrebnih dodatnih radova kao i implementacija suvremenih multimedijalnih tehnologija na istima kako bi se te lokalitete prilagodilo suvremenom muzejskom korištenju i na taj način unaprijedila turistička ponuda grada Siska. Ovaj projekt objedinjava slijedeće manje projekte: „Arheološki park Segestika – Siscija s interpretacijskim centrom“, „Uređenje utvrde Stari Grad Sisak (Muzej Sisačke bitke)“, Arheološki lokalitet „Šetnica“ i „Lapidarij“.

S time u vezi formulirane aktivnosti i projekti po prioritetima su sljedeći:

- Održavanje radionica i treninga namijenjenih različitim skupinama korisnika vezanih za interpretaciju baštine
- Izrada projekata korištenja, prezentacije i interpretacije baštine Segestica–Siscia na javnim prostorima
- Prezentacija konzerviranih građevina u okviru arheološkog parka Sv. Kvirina uz široki pristup interpretaciji
- Izrada internetske prezentacije i virtualnog muzeja Segestica–Siscia
- Izrada i aktivno korištenje profila na društvenim mrežama Segestica–Siscia
- Organiziranje tematskih i putujućih izložbi vezanih za baštinu Segestice–Siscije
- Izložba i serija edukativnih aktivnosti za proslavu 2050. godišnjice pada Segestice „35. prije Krista“, Gradski muzej Sisak i Arheološki muzej Zagreb, tijekom 2015.
- Realizacija projekta „Siscia Civitas Mundi – stavljanje arheoloških lokaliteta u turističku funkciju“
- Osmišljavanje alternativne mogućnosti za interpretativni centar/otvoreni depo
- Priprema projekta uspostave interpretativnog centra uz rješavanje imovinsko-pravnih odnosa
- Rekonstrukcija i adaptacija izabranog prostora

Edukacija i trening

Cilj 7: Povećati razumijevanje i interes za Sisciju i razvoj aktivnog odnosa prema baštini širokim spektrom edukativnih programa namenjenih djeci, mladima i studentima

Edukacija predstavlja osnovu za podizanje svijesti i razumijevanje baštine kao i pozitivan i aktivan odnos građana prema istoj, te čini osnovu društvene zaštite i korištenja baštine. Upravo je edukacija ujedinjujući i neophodni element za uspješno i dugoročno angažiranje zajednice, razvoj turizma i zaštitu. Siscija ima izuzetan obrazovni potencijal jer zbog izuzetno dobro sačuvane strukture u temeljima suvremenog Siska predstavlja jedinstveni prostor za učenje o rimskom razdoblju, arheologiji i zaštiti arheološke baštine. Također, pri povezivanju s drugim, kasnijim baštinskim slojevima Siska, Siscija predstavlja osnovu zaučenja o povijesti, preplitanju i smjenjivanju kultura na licu mjesta. Edukacija bi se trebala sprovesti kroz spektar različitih programa – predavanja, debata, stručnih skupova, radionica, treninga, umjetničkih kolonija, projekcija, obrazovnih izložbi. Također, razvoj programa obrazovnog turizma predstavlja veliki potencijal za turizam ciljan na školske ekskurzije, kampove za djecu i mlade i obitelji s djecom koje bi u Sisak dolazile da saznaju više o antičkoj baštini i arheologiji, kao i o kasnijim razdobljima.

Edukativna vrijednost Siscije prepliće se s njenom znanstvenom vrijednošću i ciljevima i ukazuje na potencijal uspostavljanja znanstveno-edukativnog regionalnog i međunarodnog centra za istraživanje antičkebaštine i obuku volontera, studenata i stručnjaka s područja arheologije, interpretacije i zaštite baštine. Paralelno, ovaj centar obučavao bi i građane Siska za očuvanje arheološke baštine, kroz koju bi se stvarala mreža lokalnih volontera, vodiča i prijatelja Siscije.

- Uključivanje osnovnih, srednjih škola i fakulteta u proces edukacije i istraživanja
- Organiziranje video projekcija, stručnih skupova i radionica
- Osnivanje znanstveno-edukativnog centra za angažman i obuku studenata arheologije i drugih zainteresiranih sudionika u proces istraživanja, dokumentiranja i zaštite Siscije s naglaskom na prostor parka Sv. Kvirina
- Provođenje edukativnih radionica i obuka konzervacije i restauracije arheološke baštine, za stručnjake, obrtnike, tvrtke i lokalno stanovništvo
- Edukacija stručnjaka, studenata i lokalnog stanovništva za tumačenje baštine
- Organiziranje volonterskih kampova istraživačkog, edukativnog i turističkog karaktera
- Organiziranje regionalnih likovnih i umjetničkih kolonija
- Organiziranje i opremanje smještajnih kapaciteta za suradnike i volontere s minimalnim troškovima – kroz hostelski smještaj i smještaj u obiteljima domaćinima
- Formiranje turističkog obrazovnog programa za djecu i mlade

Angažiranje i osnaživanje lokalne zajednice

Cilj 8: Potaknuti lokalnu zajednicu na sudjelovanje u očuvanju i korištenju antičke baštine u društveno-ekonomskom razvoju i oživljavanju današnjeg Siska.

Rad na angažiranju lokalne zajednice u očuvanju i korištenju Siscije nadovezuje se na edukativne ciljeve, a stvara osnovu za održivi turizam i razvoj malih poduzeća koja bi koristila brand Siscije u svrhu ekonomskog razvoja. Jedna od najvećih prepoznatih snaga je ponos lokalnog stanovništva na ostatke Siscije koje baštini, ali mana je što osim ponosa nepostoji gotovo nikakva integracija Siscije u svakodnevni život Siska. Jednim dijelom, vrijednosti Siscije za lokalnu zajednicu su prepoznate u današnjem nazivu grada, kao i u nazivima najznačajnijih privrednih struktura, manifestacijama i umjetničkim izrazima. U sljedećih pet godina trebalo bi raditi na još širem prepoznavanju, ali i kvalitetnijem i temeljitijem korištenju baštine Siscije od strane građana i privatnih lica. Ovo bi se postiglo kroz čitav niza projekata i aktivnosti

predviđenih da osnaže lokalnu zajednicu i podignu kapacitete i znanja u upravljanju, prezentaciji, i korištenju baštine za razvoj lokalnih privrednih proizvoda, suvenira, kao i usluga. U korištenju antičke baštine, veliku ulogu lokalna zajednica igra i u dopunjavanju i pričanju priča o odnosu s antičkom baštinom, kroz sjećanja i legende. Ovime bi se podigla svijest, osjećaj vlasništva, ponosa i odgovornosti za baštinu Siscije i zajednica potakla da baštinu koristi u svrhe razvoja.

- Omogućiti dugoročno i efektivno sudjelovanje predstavnika građana i civilnog društva u planiranju i implementaciji razvoja Siscije kroz mjesta u Odboru, kroz pravilnik o upravljanju
- Pokretanje društva prijatelja Siscije
- Edukacija institucija i građana o mogućnostima, metodama i evaluaciji sudjelovanja građana u očuvanju Siscije
- Podizanje svijesti i kapaciteta lokalne zajednice za čuvanje, interpretaciju i korištenje baštine kroz seriju edukativnih aktivnosti i radionica
- Organiziranje informativnih dana za lokalno stanovništvo i škole od strane arheologa pri novim istraživanjima
- Dokumentiranje, prezentacija i interpretacija baštine lokalne zajednice vezane za Sisciju (sjećanja s arheoloških iskopavanja, legende, lokalna znanja)
- Poticanje kreiranja manifestacija i programa vezanih za Sisciju od strane lokalne zajednice
- Edukacija za interpretaciju baštine, turističke vodiče i animatore
- Poticanje prezentacije, malih izložbi i korištenja branda Siscija u privatnim domaćinstvima i tvrtkama
- Edukacija lokalnog stanovništva za pružanje usluga smještaja i prehrane u domaćinstvima
- Edukacija lokalnog stanovništva za izradu suvenira
- Pružanje potpore osnivanju malih poduzeća

Brandiranje, komunikacija i vizualni identitet

Cilj 9: Povećati prepoznatljivost Segestica–Siscia kroz inovativni razvoj branda

Od strane svih interesnih strana kao prioritet u naredne dvije godine definirano je razvijanje brenda Segestica–Siscija, koji bi obuhvaćao brandiranje destinacije, ali i brandiranje lokalnih proizvoda i usluga. Važna osnova za razvoj branda je da današnji Sisak baštini ime Siscije, te da je preuzeo njenu kulturnu matricu i nastao na mjestu gdje se susreću tri rijeke, gdje postoji kontinuitet međukulturne suradnje, urbanističkog planiranja i trgovačke razmjene. Razvijanjem branda definirale bi se ujednačene marketinške vrijednosti i poruke, kao i ujednačeni vizualni identitet nalazišta Segestica–Siscia, od dizajna logotipa, preko cjelokupne knjige grafičkih standarda i prostornog dizajna. Ovakvo razvijanje branda pratilo bi interpretaciju arheološke baštine, ali i činilo dodanu vrijednost mnogim ugostiteljskim, turističkim i privrednim proizvodima koji će se koristiti u kreiranju jedinstvenih ambijenata, suvenira i iskustava. Kao prateći koraci razvijanja branda potrebno je definirati uvjete njegova korištenja od strane pravnih i privatnih lica, i kreirati mjere poticaja malim i srednjim poduzećima da svoje proizvode i usluge baziraju na korištenju ovog branda i vizualnog identiteta. S tim u vezi aktivnosti predviđene za područje brandiranja su sljedeće:

- Izrada projekta brandiranja Segestica–Siscia

- Izrada ujednačenog vizualnog identiteta nalazišta Segestica–Siscia izrađenog na otvorenom natječaju za vizualni identitet koji uključuje (dizajn logotipa, definiranje osnovnih grafičkih standarda logotipa i dizajn pripadajućeg vizualnog identiteta, izradu izvedbenih rješenja za primjenu u tiskanom i digitalnim medijima)
- Zaštita autorskih prava vizualnog identiteta i slogana.
- Propisivanje pravila korištenja branda i vizualnog identiteta Segestica-Siscia od strane pravnih i privatnih lica

Turistički razvoj

Cilj 10: Razviti infrastrukturu, suprastrukturu i kompleksni kulturno-turistički proizvod baziran na povezivanju Siscije s drugim baštinskim sadržajima koji bi omogućili turističku dostupnost, sigurnost i užitak i povećali broj turista

Pored izuzetno sačuvanih struktura antičkog grada u temeljima povijesne jezgre Siska, izuzetnog urbanog predjela i raznovrsnosti baštine iz kasnijih povijesnih razdoblja, Sisak ima izuzetan geografski položaj, u blizini glavnog grada, autoceste i zračne luke, kao i u blizini parka prirode Lonjsko polje. Kako baština Segestice–Siscije nije dovoljna sama po sebi za privlačenje širokog spektra turista, perspektiva razvoja turizma leži u teritorijalnoj marketinškoj strategiji i povezivanju resursa i sadržaja u okviru Sisačko-moslavačke županije, koja bi kombinirala aktivan odmor u prirodi s posjetom kulturnim sadržajima i specifičnom gastronomijom. Time bi u razdoblju od pet godina bilo moguće razviti kompleksan turistički proizvod koji će objediniti brojne baštinske i kulturne sadržaje, turističke rute, kreativne manifestacije, suvenire, fuziju antičke i lokalne gastronomije i prirodnih dobara.

U razvoju kulturno-turističkih sadržaja vezanih za Sisciju, muzejski postav, otvoreni depo i info pultovi bili bi središnje točke učenja o Sisciji, a budući interpretativni centar i arheološki park Sv. Kvirina s pratećim sadržajima, popularne turističke destinacije i omiljeno izletišta građana Siska. Ovaj jedinstveni kompleks arheološkog parka širom grada mjesto je oživljavanja Siscije, učenja, zabave i suvremene promocije i bio bi važan kulturno-turistički proizvod koji u Sisak privlači strane posjetitelje, ekskurzije i obitelji s djecom.

Pored povezivanja baštine Segestice–Siscije s atrakcijama u okviru Sisačko-moslavačke županije, perspektive razvoja turizma leže i u povezivanju antičke baštine sa sličnim sadržajima na nacionalnom i međunarodnom nivou. U tom smislu, turističko povezivanje Siscije s rimskim gradovima Panonije, Aquilejom, Emonom i Sirmijumom, kao i s rimskim gradovima u Hrvatskoj, Mursom i Salonom, predstavlja potencijal ciljanih posjeta stručnjaka i ljubitelja antike i arheologije. Potencijal predstavlja i obrazovni turizam, u kojem bi se privlačila djeca, mladi i stručnjaci na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou, koji bi dolazili kao posjetioци-volonteri istraživačko-edukativnog centra.

U sljedećih pet godina također je izuzetno važno paralelno poboljšavati infrastrukturu i suprastrukturu potrebnu za razvoj turizma, kao i široko promovirati kulturno-turističke proizvode županije i Siska na nacionalnom i međunarodnom nivou. Kako bi razvoj turizma bio odgovoran i informiran, važno je kontinuirano provođenje istraživanja, praćenja i evaluacije broja, profila i iskustava posjetitelja, na osnovu kojih bi se poboljšavala kvaliteta turističke ponude i usluge.

Kreiranje suprastrukture za kulturni turizam

- Pretvaranje svih dostupnih točaka interpretacije i prezentacije antičke Siscije u turističke atrakcije za posjetitelje

- Kreiranje tematskih, stručnih i turističkih ruta na temu Segestica–Siscija
- Kreiranje informacija, letaka i mapa vezanih za točke od interesa za baštinu Siscije kao i ostale baštinske resurse Siska
- Organiziranje studijskih posjeta za zaposlene u turizmu i kulturi na destinacijama koje imaju uspješno razvijen turistički proizvod sličnog profila
- Povećanje kapaciteta i znanja institucija, agencija i građana vezanih za turističke usluge
- Organiziranje stalne službe vodiča za potrebe kulturnog turizma uz uključivanje građana

Razvoj turističke infrastrukture:

- Kontinuirano postavljanje i ažuriranje turističko-prometne signalizacije
- Razvoj smještajnih kapaciteta s posebnim naglaskom na podizanje kapaciteta smještaja u privatnim domaćinstvima
- Razvoj pješačkih i biciklističkih ruta koje povezuju prirodnu i kulturnu baštinu Sisačko-moslavačke županije

Umrežavanje s drugim baštinskim sadržajima sličnog i različitog profila:

- Povezivanje baštine Segestica–Siscia sa srednjovjekovnim, novovjekovnim i modernim slojevima baštine Siska
- Povezivanje s destinacijama u okviru Sisačko-moslavačke županije
- Uključivanje Siscije u Put rimskih gradova Panonije (Aquileia–Emona–Siscia–Sirmium),
- Uključivanje Siscije u Puteve najvažnijih rimskih gradova u Hrvatskoj (Salona, Siscija, Mursa – kroz projekt Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti)

Povećanje vidljivosti i promidžba na nacionalnom nivou

- Povećanje vidljivosti na nacionalnoj i regionalnoj razini izradom letaka, info pultova, prisustva na društvenim mrežama i sajmovima
- Povezivanje s turističkim agencijama u gradu, županiji, državi i regiji

Provedba nadzora, procjena i poboljšanje ponude

- Nadzor, analiza i procjena turističkih usluga, broja, profila i zadovoljstva posjetitelja te adresiranje nedostataka
- Projekt planiranja, nadgledanje turističke ponude i potencijala
- Projekt razvoja turističke infrastrukture i suprastrukture

Sigurnost posjetitelja

Cilj 11: Povećati sigurnost i dostupnost nalazišta istraživačima, građanima i posjetiteljima

Nepokretna baština Siscije trenutno je posjetiteljima i građanima dostupna samo na prostoru parka *Siscia in situ*, dok bi u periodu od narednih 5 godina dio prostora parka Sv. Kvirina na kojem su do sada vršena istraživanja trebao biti konzerviran i predstavljen javnosti. Pri prezentaciji i stavljanju nepokretne arheološke baštine na korištenje javnosti nužno je voditi računa o sigurnosti posjetitelja, kao i široko definiranoj dostupnosti baštine, dostupnosti u fizičkom i intelektualnom smislu za različite ciljne skupine. Sigurnost i fizička dostupnost osigurale bi se kroz redovno održavanje i osiguranje lokaliteta, kao i planiranje infrastrukture koja bi omogućila posjete i osobama s invaliditetom. U prijelaznom razdoblju, tijekom svih istraživanja nužno je nastaviti s praksom ograđivanja i postavljanja sigurnosnih znakova upozorenja na nalazište gdje su iskopavanja u tijeku. Na dostupnost arheološke baštine utjecat

će i set indirektno povezanih aspekata tretiranih u prethodnom cilju vezanom za turizam, kao što su signalizacija koja vodi do točaka od interesa za posjetitelje, infrastruktura koja uključuje prijevoz, parking, toalet, kafić, prenoćišta, ali i suprastruktura u vidu jasno predstavljenih i prilagođenih informacija za različite ciljne skupine. S tim u vezi, aktivnosti u okviru cilja sigurnosti i fizičke dostupnosti su sljedeće:

- Nastaviti s postavljanjem sigurnosnih ograda i znakova upozorenja pri svakom istraživanju
- Redovno održavanje nalazišta Sv. Kvirina i ostalih istraživačkih lokacija
- Redovno održavanje parka *Siscia in situ*
- Povećanje dostupnosti parka Sv. Kvirina posjetiteljima i građanima, uz planiranje dostupnosti za osobe s invaliditetom

9. IMPLEMENTACIJA I PROVEDBA NADZORA

Implementacija plana upravljanja Siscija predviđena je za period siječanj 2015 – prosinac 2020. Upravljačka struktura i tabela potrebnih projekata i aktivnosti kojima bi se došlo do ostvarenja ciljeva za svaku od oblasti upravljanja određuju kako i što sprovodi u narednih pet godina.

S obzirom da pravni sistem Republike Hrvatske ne prepoznaje planove upravljanja kao obavezujuće pravne dokumente i ne predviđa način njihovog formalnog usvajanja, preporuka je da se Plan upravljanja usvoji od strane grada Siska. Dokument se može formalno smatrati usvojenim čim Ministarstvo kulture da preporuku za sprovođenje plana, a grad Sisak sačini poziv i memorandum o razumevanju između institucija i organizacija koje će oformiti Odbor nalazišta i Koordinacijski tim. Zadatak Odbora bio bi izbor Koordinacijskog tima koji bi se sastojao od najoperativnijih predstavnika ključnih organizacija za razvoj nalazišta – Gradskog muzeja u Sisku, Konzervatorskog odjela, Turističke zajednice, Sisak projekta i SIMORA. Koordinacijski tim će koordinirati između različitih zainteresiranih strana, poticati partnerske suradnje i uključivanje novih organizacija ili pojedinaca u proces razvoja arheološkog nalazišta Siscija. On će takođe i pisati i koordinirati međuresorne projekte vezane za lokalitet. Na osnovu odluke ili rješenja direktora ovaj tim bi radio najmanje 30% svog vremena na poslovima vezanim za nalazište, imao bi sastanke najmanje jednom mjesečno i izrađivao bi prijedloge za godišnji akcijski plan zasnovan na planu upravljanja, kao i koordinirao izradom periodičnih i godišnjih izvještaja. Zadatak koordinacijskog tima je da u skladu sa analiziranim promenama u okruženju, predloži Odboru reviziju, tj izmene i dopune, plana upravljanja na godišnjem nivou. Tijekom sljedeće dvije godine, poslije dobivenih prvih rezultata u vidu poboljšanja interpretacije i vidljivosti Siscije, kao i izrade međunarodnih projekata za osiguravanje dodatnih sredstava, grad Sisak osigurao bi novo radno mjesto u Gradskom muzeju Sisak za upravitelja lokaliteta koji bi onda puno radno vrijeme posvetio koordinaciji aktivnosti povećanog obujma u vezi s razvojem nalazišta.

Odbor bi se sastajao najmanje jednom godišnje i bavio bi se usvajanjem godišnjeg akcijskog plana, izvještaja o radu iz prethodne godine, evaluacijom i nadzorom provođenja plana upravljanja za protekli period i usvajanjem revizije plana upravljanja.

Na implementaciji projekata koji se tiču razvoja nalazišta Siscija, pored Koordinacijskog tima, radili bi članovi projektnih timova nadležnih institucija i organizacija. Mnogi od aktera i relevantnih projekata identifikovani su kroz tabelu aktivnosti, dok oni koji nisu, svoje učešće mogu revidirati u godišnjim akcijskim planovima. Nosioći projekata mogu biti nadležne institucije, ali i nevladine organizacije i privatne inicijative. Detaljne aktivnosti, uloge i odgovornosti, vremenski okvir za sprovođenje, prioritizacija kao i mogući izvori financiranja prikazani su u akcijskoj tabeli za period 2015–2020. u poglavju koje sledi.

U narednih pet godina, u zavisnosti od revizije plana i analize novih potreba i okolnosti, postojeća fleksibilna organizaciona struktura može prerasti u javno poduzeće, agenciju, ili fondaciju, koju će osnovati grad Sisak. Novoosnovano pravno lice preuzelo bi mjesto i obveze Koordinacijskog tijela, upravitelj/ka bi preuzeo/la odgovornosti upravitelja/ke nalazišta, dok bi Odbor će biti podijeljen na Upravni i Nadzorni odbor novoosnovane organizacije.

Praćenje provedbe Plana upravljanja

Praćenje provedbe Plana upravljanja podrazumjeva procese mjerenja, analize i vrednovanja aktivnosti, projekte i strukture upravljanja definisane Planom, kao i njegovu reviziju i korekcije. Evaluacija aktivnosti i projekata u okviru plana upravljanja kao i revizija plana upravljanja se pripremaju na godišnjoj razini, dok se detaljna analiza i nadzor rade na kraju prve polovice planiranog razdoblja, nakon dvije godine. Koordinacijski tim će uraditi kontinuirano zbrajanje pojedinačnih izvješća o projektima i aktivnostima, te prikupljanje podataka za procjenu i praćenje. Svi pojedinačni timovi unutar operativnog tijela će biti dužni dostaviti redovito podatke i izvješća Koordinacijskom timu. Na temelju prikupljenih podataka, Koordinacijski tim će sastaviti sveobuhvatna periodična i godišnja izvješća i prijedloge za reviziju Akcijskog plana.

Prve dvije godine su planirane kao prijelazno rješenje, u kojem odgovorne institucije i zainteresirane strane koje su dio organizacijske strukture rade prvenstveno na pisanju projekata, tumačenju, podizanju svijesti, obrazovanju i brendiranju. Nakon ovog razdoblja, potrebno je sažeti ukupne rezultate (broj primljenih i pokrenutih projekata, rezultate obrazovnih projekata, brendiranje, tumačenje; djelovanje i učinkovitost postojeće strukture upravljanja; arheološko istraživanje i prezentacija nalaza kroz Park Sveti Kvirin; mogućnost uspostavljanja interpretativnog i obrazovnog centra) i analizirati moguće okolnosti (političke i građanske okolnosti, svijest o potrebi za ulaganjem u baštinu, finansijske okolnosti). Na temelju svega što je gore navedeno, Uprava, na prijedlog Koordinacijskog tima, će donijeti odluke u svezi zapošljavanja upravitelja lokaliteta, promjene u upravljačkoj strukturi i eventualno uspostave nove pravne osobe, kao i na formiranje interpretativnog centra, uz moguću reviziju prioriternih projekata i aktivnosti. Detaljna revizija Plana upravljanja, te detaljna analiza novonastalog stanja kao i uspostavljanje novog strateškog okvira predviđeni su za 2019. kako bi se blagovremeno izradio Plan upravljanja za 2020-2025.

10.

AKCIJSKI PLAN

Cilj	Aktivnost	Odgovorne institucije i partneri	Vremenski okvir	Financiranje	Pokazatelji
Cilj 1	Osigurati učinkovito upravljanje nalazištem kroz umrežavanje relevantnih institucija, poticanje međusektorske i međuresorne suradnje, transparentnog sveobuhvatnog planiranja i kontinuirane komunikacije između svih zainteresiranih strana.				
	RCC Task Force šalje finalni MP Siscia Ministarstvu kulture RH	RCC TF	Decembar 2014	Vlastita sredstva	Poslati MP Siscia na hrvatskom i engleskom jeziku
	Ministarstvo kulture RH daje preporuku Gradu Sisku za realizaciju MP Siscia-a	Ministarstvo kulture RH	Decembar 2014	Vlastita sredstva	Preporuka poslata
	Ministarstvo kulture RH obaveštava druga resorna Ministarstva o izrađenom MP Siscia-a	Ministarstvo kulture RH	Decembar 2014	Vlastita sredstva	Obaveštenja poslata
	Izrada memoranduma o suradnji (pisma o namjerama)	Grad Sisak – Gradski muzej	Decembar – Januar 2014	Vlastita sredstva	Izrađen memorandum
	Potpisivanje memoranduma o suradnji (pisma o namjerama) između institucija u sektoru upravljanja arheološkim nalazištem Siscia	Koordinira- Gradski muzej Sisak Učestvuju: Ministarstvo kulture RH (Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Zagrebu za područje Zagrebačke županije, Konzervatorski odjel u Sisku za područje Sisačko-moslavačke županije) Grad Sisak:	2015	Vlastita sredstva	Potpisan memorandum o suradnji

		<p>(Upravni odjel za obrazovanje, kulturu, sport, branitelje i civilno društvo grada Siska, Upravni odjel za prostorno uređenje i zaštitu okoliša grada Siska, Upravni odjel za gospodarstvo i komunalni sustav grada Siska) Sisačko-moslavačka županija: (Upravni odjel za prosvjedu, kulturu i šport, Upravni odjel za upravljanje pristupnim fodbomima i poticajnim sredstvima Gradski muzej Sisak Turistička zajednica grada Siska Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije Dječji vrtić Sisak Stari, Vrtić Pčelica Sisak projekti d.o.o. SIMORA, Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije</p>			
	Formiranje Odbora, koordinacijskog tijela i imenovanje članova	<p>Koordinira- Gradski muzej Sisak</p> <p>Učestvuju: Ministarstvo kulture RH (Uprava za zaštitu kulturne</p>	2015	Vlastita sredstva	Imenovani članovi Odbora i koordinacijskog tela Izrađen protokol o radu tijela

		<p>baštine, Konzervatorski odjel u Zagrebu za područje Zagrebačke županije, Konzervatorski odjel u Sisku za područje Sisačko-moslavačke županije)</p> <p>Grad Sisak: (Upravni odjel za obrazovanje, kulturu, sport, branitelje i civilno društvo grada Siska, Upravni odjel za prostorno uređenje i zaštitu okoliša grada Siska, Upravni odjel za gospodarstvo i komunalni sustav grada Siska)</p> <p>Sisačko-moslavačka županija: (Upravni odjel za prosveju, kulturu i šport, Upravni odjel za upravljanje pristupnim fodnovima i poticajnim sredstvima Gradski muzej Sisak Turistička zajednica grada Siska Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije Dječji vrtić Sisak Stari, Vrtić Pčelica Sisak projekti d.o.o. SIMORA, Razvojna agencija Sisačko-moslavačke županije</p>			
--	--	---	--	--	--

		<p>Tvornica Segestika 1919.d.o.o. Koordinacija udruga mladih Siska Agencija lokalne demokracije Sisak Lučka kapetanija Siska Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za arheologiju Hrvatski restauratorski zavod, Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Odsjek za arheologiju iz Zagreba Arheološki muzej, Zagreb</p>			
	Izrada zajedničkog godišnjeg i srednjoročnog akcijskog plana sastajanja	Koordinacijsko tijelo Odbor	2015–2020	Vlastita sredstva	Aksijski planovi
	Mjesečni sastanci koordinacijskog tijela	Koordinacijsko tijelo	2015–2020	Vlastita sredstva	Minimum 8 sastanaka godišnje Izveštaji sa sastanaka
	Imenovanje i zapošljavanje upravitelja lokaliteta i osiguravanje sredstava za plaću	Grad Sisak	2017–2020	Vlastita sredstva	Upravitelj/ica lokaliteta je zaposlen/a Ugovor o radu
	Kontinuirana komunikacija i razmjena informacija	Koordinacijsko tijelo	2015–2020	Vlastita sredstva	Izveštaji Kreiranje google grupe i/ili mejling liste dionika Internet prezentacija Društvene mreže

	Projekt izgradnje kapaciteta i treninga vezanih za upravljanje projektima i koordinaciju	Koordinacijsko tijelo	2015–2020	EU fondovi Nacionalni fondovi	2 radionice godišnje
	Izrada liste prioriternih projekata za prikupljanje dodatnih sredstava–brandiranje, edukacija, interpretacija, konzervacija i prezentacija	Odbor	2015	Vlastita sredstva	Lista prioriternih projekata
	Izrada prioriternih projekata i apliciranje za sredstva od strane koordinacijskog tima	Koordinacijsko tijelo Upravitelj/ica lokaliteta	2016–2020	Vlastita sredstva	Minimum 3 projekta godišnje
	Nadzor, izvještavanje i evaluacija godišnjih planova i plana upravljanja	Nadležna ministarstvo Grad Sisak Odbor Koordinacijski tim	2015–2020	Vlastita sredstva	Izvještaji
Cilj 2	Osigurati odgovarajućih uvjeta smještaja, dokumentiranja, konzervacije i predstavljanja pokretnog i nepokretnog arheološkog materijala u skladu sa suvremenim standardima zaštite.				
	Nastavak prakse zaštitnih istraživanja i istovremene konzervacije ostataka pri svakoj novoj izgradnji na prostoru Siska	Konzervatorski odjel u Sisku za prostor SMŽ Gradski muzej Sisak	2015–2020	Sredstva investitora	Izvještaji
	Održavanje arheološkog parka kod katedrale sv. Križa (<i>Siscia in Situ</i>)	Grad Sisak	2015–2020	Grad Sisak	Redovno održavanje najmanje jednom tjedno Obimniji radovi održavanja I opremanja jednom godišnje
	Projekt digitalizacije dosadašnje i buduće istraživačke i konzervatorske građe vezane za Segesticu-Sisciju radi zaštite i	Konzervatorski odjel Sisačko-Moslovačke županije Gradski muzej Sisak	2015	Ministartstvo kulture EU fondovi	Baza podataka dostupna na internetu

	dostupnosti	Filozofski fakultet Zagreb HAZU			
	Projekt razvoja standarda i plana konzervacije i prezentacije arheoloških ostataka parka Sv. Kvirina	Koordinacijski tim Stručni konzultanti – po potrebi	2016	Ministarstvo kulture Grad Sisak	Finalni dokument standarda I plana konzervacije I prezentacije
	Projekt razvoja ljudskih resursa i vještina u konzervaciji i restauraciji parka Sv. Kvirin	Koordinacijski tim	2016–2017	Ministarstvo kulture EU fondovi	Obučeni lokalni stručnjaci i majstori
	Projekt konzervacije i preventivne zaštite otkrivenih ostataka na području parka Sv. Kvirina koja omogućava dugoročnu prezentaciju	Konzervatorski odjel u Sisku za prosotr SMŽ uz konzultantsku pomoć	2017–2018	Ministarstvo kulture EU fondovi	Ostaci konzervirani i prezentovani
	Projekt osiguravanja prostora za čuvanje, dokumentaciju, konzervaciju i predstavljanje pokretnog arheološkog materijala – rješenje za Otvoreni depo	Koordinacijsko tijelo	2016	Ministarstvo kulture EU fondovi	Izrađen projekat
Cilj 3	Osigurati kontinuitet znanstvenih istraživanja i edukacije poticanjem međunarodne interdisciplinarne suradnje temeljena minimalnoj upotrebi destruktivnih metoda				
	Izvođenje zaštitnih arheoloških istraživanja širom grada	Nadzor: Konzervatorski odjel u Sisku za prostor SMŽ Izvođač prema izboru investitora a prema Pravilniku o arheološkim istraživanjima	2015–2020	Investitorska sredstva	Izveštaji istraživanja
	Izvođenje sustavnih arheoloških istraživanja na položaju Sv. Kvirina	Filozofski Fakultet Zagreb, Gradski muzej Sisak	2015–2020	Ministarstvo kulture	Izveštaji istraživanja

	Istraživački projekt tri rimska grada: Salona, Siscija i Mursa	Odsjek za arheologiju HAZU	2015–2020	Ministarstvo znanosti	Izveštaji istraživanja Publikovani rezultati Online baza podataka
	Istraživanje položaja Pogorelac i Zibel u Novom Sisku i stvaranje digitalnog modela	Odsjek za arheologiju HAZU	2015–2018	Ministarstvo znanosti	Izveštaji istraživanja Publikovani rezultati Digitalni model terena
	Sustavni pregled terena na nekoliko položaja unutar Pogorelca/Zibela	Odsjek za arheologiju HAZU Austrijskim arheološki institut iz Beča i Arheološki muzej Zagreba	2015–2018	Ministartvo znanosti Ministarstvo znanosti Austrije EU fondovi	Izveštaji Publikovani rezultati
	Sustavni terenski pregled, obrada i objava prikupljenog materijala "Rimski nalazi u arheološkom kontekstu"	Odsjeka za arheologiju HAZU	2015–2020	Hrvatskoj zaklada za znanosti	Izveštaji Publicirani rezultati
	Arheološko istraživanje i interpretacija nalazišta Segestica	Arheološki muzej u Zagrebu	2015–2018	Ministarstvo kulture	Izveštaji Publikovani rezultati Interpretacija
	Kontinuirano objavljivanje i predstavljanje znanstvenih rezultata	Sve organizacije koje provode istraživanja	2015–2020	Ministarstvo kulture Ministarstvo znanosti i obrazovanja	Publicirani rezultati Učešće na konferencijama
	Kontinuirano prilagođavanje rezultata istraživanja za prezentaciju, interpretaciju i edukaciju šire javnosti	Koordinacijski tim	2015–2020	Vlastita sredstva Ministarstvo kulture EU fondovi	Sakupljena sva istraživanja Izveštaji
Cilj 4	Stvoriti pravne i administrativne preduvjete za balansiranje urbanog razvoja i obnove Siska te zaštite, istraživanja i prezentacije Siscije				
	Izrada urbanističko - arhitektonskog rješenja Arheološkog parka "Sv. Kvirin" imajući za cilj urbanu obnovu ovog dijela grada potaknutu arheološkim parkom	Upravni Odjel za urbanizam i zaštitu okoliša Grada Siska Koordinacijski tim Otvoreni natječaj	2017–2018	Grad Sisak Ministarstvo kulture	Izrađen projekt
	Izrada specijalističkih studija šireg karaktera – idejnih	Upravni Odjel za urbanizam i zaštitu okoliša	2015–2020	Grad Sisak Ministarstvo kulture	Izrađeni projekti

	rješenja za određene lokacije za koje se pojavi potreba do 2020.	Koordinacijski tim Otvoreni natječaj			
	Uključivanje istraživanja i predstavljanja Siscije u druge planske i strateške dokumente (strategija razvoja grada, županije i sl.).	Koordinacijski tim	2015-2020	Vlastita sredstva	Finalni dokument Izveštaji sa sastanaka Izveštaji godišnji
Cilj 5	Smanjiti rizike od vandalizma, nepropisne krađe i ilegalne trgovine kulturnim dobrima.				
	Poboljšanje osiguranja na nalazištu (fizičko osiguranje i video nadzor).	Grad Sisak	2018	Nacionalni fondovi Vlastita sredstva	Postavljen video nadzor Uključeno fizičko osiguranje
	Uspostavljanje bolje suradnje i edukacije s policijom povodom nadgledanja lokaliteta	Koordinacijski tim	2015-2016	Vlastita sredstva	
	Edukacija policije i svih nadležnih subjekata na regionalnom ili nacionalnom nivou	Koordinacijski tim Upravitelj/ica lokaliteta	2017	Nacionalni fondovi Regionalni fondovi EU fondovi	Sprovedena edukacija
	Edukacija za prevenciju ilegalne trgovine i krađe predmeta s nalazišta za građane	Koordinacijski tim	2016/2018/ 2020	Vlastita sredstva	Izveštaji sa radionica I akcija
	Edukacija za prevenciju vandalizma nad baštinom i uništavanja info tabli	Koordinacijski tim	2016/2018/ 2020	Vlastita sredstva	Izveštaji sa radionica I akcija
Cilj 6	Učiniti dostupnim i vidljivim raznovrsnu baštinu Siscije korištenjem principa ekomuzeja i razvijene mreže interpretativnih medija.				
	Održavanje radionica i treninga namijenjenih različitim skupinama korisnika vezanih za interpretaciju baštine	Koordinacijski tim	2015-2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Najmanje 1 radionica godišnje
	Izrada projekata korištenja, prezentacije i interpretacije	Koordinacijski tim	2016	Nacionalni fondovi EU fondovi	Izdrađen projekat

	baštine Segestica–Siscia na javnim prostorima				
	Prezentacija konzerviranih građevina u okviru arheološkog parka Sv. Kvirina uz široki pristup interpretaciji	Koordinacijski tim Upravitej/ica lokaliteta Konzultanti	2018–2020	EU fondovi Nacionalni fondovi	Izrada prezentacije
	Izrada internetske prezentacije i virtualnog muzeja Segestica–Siscia	Koordinacijski tim	2015–2017	Nacionani fondovi	Internet prezentacija urađena
	Izrada i aktivno korištenje profila na društvenim mrežama Segestica–Siscia	Koordinacijski tim	2015–2017	Vlastita sredstva	Postojeći profil na mrežama Ažuriranje najmanje 1 nedeljno
	Organiziranje tematskih i putujućih izložbi vezanih za baštinu Segestice–Siscije	Gradski muzej Sisak Arheološki muzej Zagreb	2015–2020	Ministartvo kulture EU fondovi	Najmanje 2 tematske izložbe i 10 gostovanja
	Izložba i serija edukativnih aktivnosti za proslavu 2050. godišnjice pada Segestice “35. prije Krista”	Gradski muzej Sisak Arheološki muzej Zagreb	2015	Ministarstvo kulture	Izveštaji Gotova izložba
	Implementacija projekta <i>Siscia Civis Mundi</i>	Grad Sisak Trgovačko društvo Sisak projekti d.o.o	2015–2020	Ministarstva regionalnog razvoja RH UNDP	Izveštaj finalnog projekta
	Osmišljavanje alternativne mogućnosti za interpretativni centar/otvoreni depo	Koordinacijski tim	2015–2016	Vlastita sredstva	Izveštaji
	Priprema projekta uspostave interpretativnog centra	Koordinacijski tim Upravitej/ica lokaliteta	2017–2018	Nacionalni fondovi EU fondovi	Finalni Projekat
	Rekonstrukcija i adaptacija izabranog prostora	Koordinacijski tim Upravitej/ica lokaliteta	2018–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Obnovljen prostor interpretativnog centra
Cilj 7	Povećati razumijevanje i interes za Sisciju i razvoj aktivnog odnosa prema baštini širokim spektrom edukativnih programa namjenjenih djeci, mladima i studentima				

	Uključivanje osnovnih, srednjih škola i fakulteta u proces edukacije i istraživanja	Koordinacijski tim Upravitelj/ica lokaliteta	2015–2020	Nacionalni fondovi Grad Sisak	Realizirane radionice Predavanja Program za škole
	Organiziranje video projekcija, stručnih skupova i radionica	Koordinacijski tim	2015–2020	Ministarstvo kulture Ministarstvo znanosti	Najmanje 5 događaja godišnje
	Osnivanje znanstveno- edukativnog centra za angažman i obuku studenata arheologije i drugih zainteresiranih sudionika u proces istraživanja, dokumentiranja i zaštite Siscije s naglaskom na prostor parka Sv. Kvirina	Filozofski fakultet Koordinacijski tim	2015–2017 osnivanje 2018–2020 provođenje	EU fondovi	Finaliziran projekat Uspostavljena paterstva sa sveučilištima u regiji Stvoren program edukacije
	Provođenje edukativnih radionica i obuka konzervacije i restauracije arheološke baštine, za stručnjake, obrtnike, tvrtke i lokalno stanovništvo	Koordinacijski tim	2015–2020	EU fondovi Nacionalni fondovi Vlastita sredstva	Najmanje 3 radionice godišnje
	Edukacija stručnjaka, studenata i lokalnog stanovništva za tumačenje baštine	Koordinacijski tim Nacionalni I međunarodni stručnjaci	2015–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Najmanje 1 radionica- obuka godišnje
	Organiziranje volonterskih edukativni kampova istraživačkog, edukativnog i turističkog karaktera	Koordinacijski tim	2016–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi UNESCO SEE	Najmanje 1 kamp godišnje
	Organiziranje regionalnih likovnih i umjetničkih kolonija	Koordinacijski tim Kulturni centar Umjetnička akademija, Akademija likovnih umjetnosti	2016–2020	Nacionalni fondovi	Najmanje 1 kolonija godišnje
	Organiziranje i opremanje smještajnih kapaciteta za suradnike i volontere s	Turistička zajednica grada Sisak Turistička zajednica Sisačko	2015–2017	Nacionalni fondovi Gradski fondovi Privatni investitori	Osposobljeni smještajni kapaciteti za najmanje 30 osoba

	minimalnim troškovima – kroz hostelski smještaj i smještaj u obiteljima domaćinima	moslavačke Županije Grad Sisak Prijatelji Siscije			
	Formiranje turističkog obrazovnog programa za djecu i mlade	Koordinacijski tim TZ Sisak TZ SMŽ Međunarodni stručnjaci	2016	UNESCO Nacionalni fondovi	Formuliran I promoviran program
Cilj 8	Potaknuti lokalnu zajednicu na sudjelovanje u očuvanju i korištenju antičke baštine u društveno-ekonomskom razvoju i oživljavanju današnjeg Siska.				
	Omogućiti dugoročno i efektivno sudjelovanje predstavnika građana i civilnog društva u planiranju i implementaciji razvoja Siscije kroz mjesta u Odboru, kroz pravilnik o upravljanju	Odbor Prijatelji Siscije Koordinacijski tim	2016–2020	Vlastita sredstva	Najmanje 3 predstavnika civilnog sektora I zainteresiranih građana u Odboru
	Pokretanje društva prijatelja Siscije	Koordinacijski tim	2015	Vlastita sredstva	Formalno registrirano društvo Najmanje 10 članova
	Edukacija institucija i građana o mogućnostima, metodama i evaluaciji sudjelovanja građana u očuvanju Siscije	Koordinacijski tim Međunarodni stručnjaci	2016	Sopstvena sredstva	Organizovan seminar
	Podizanje svijesti i kapaciteta lokalne zajednice za čuvanje, interpretaciju i korištenje baštine kroz seriju edukativnih aktivnosti i radionica	Koordinacijski tim Međunarodni stručnjaci	2015–2020	Nacionalni fondovi Eu fondovi	Najmanje 3 radionice godišnje
	Organiziranje informativnih dana za lokalno stanovništvo i škole od strane arheologa pri novim istraživanjima	Koordinacijski tim	2015–2020	Vlastita sredstva	Najmanje 1 predavanje godišnje
	Dokumentiranje, prezentacija i interpretacija baštine lokalne	Koordinacijski tim Prijatelji Siscije	2016–2017	EU fondovi Nacionalni fondovi	Izrđena baza podataka I seanja online

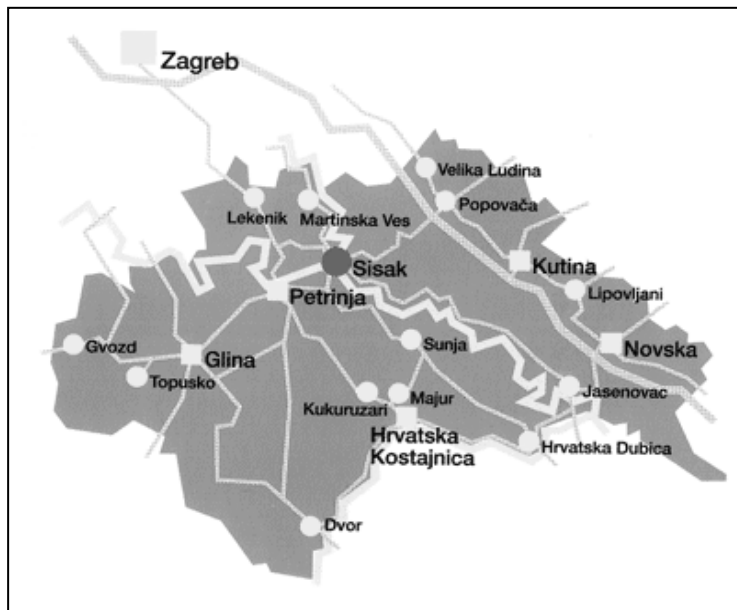
	zajednice vezane za Sisciju (sjećanja s arheoloških iskopavanja, legende, lokalna znanja)			Grad Sisak	
	Poticanje kreiranja manifestacija i programa vezanih za Sisciju od strane lokalne zajednice	Koordinacijski tim Prijatelji Siscije TZ SMŽ	2016–2020	EU fondovi Nacionalni fondovi Grad Sisak	Najmanje 1 manifestacije i 2 akcije godišnje
	Edukacija za interpretaciju baštine, turističke vodiče i animatore	TZ SMŽ TZ Sisak Koordinacijski tim	2015–2020	Nacionalni fondovi	Najmanje 10 obučeni vodiča animatora godišnje
	Poticanje prezentacije, malih izložbi i korištenja branda Siscia u privatnim domaćinstvima i tvrtkama	Koordinacijski tim Grad Sisak Prijatelji Siscije	2016–2020	Nacionalni fondovi Privatne investicije	Najmanje 5 prezentovanih privatnih lokacija
	Edukacija lokalnog stanovništva za pružanje usluga smještaja i prehrane u domaćinstvima	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Najmanje 1 obuka godišnje Najmanje 10 obuenih domaćinstava
	Edukacija lokalnog stanovništva za izradu suvenira	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Najmanje 1 obuka godišnje Najmanje 10 obučeni
	Pružanje potpore osnivanju malih tvrtki	Resorna Ministarstva Grad Sisak	2016–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Najmanje 1 godišnje
Cilj 9	Povećati prepoznatljivost Segestica–Siscia kroz inovativni razvoj branda				
	Izrada projekta brandiranja Segestica–Siscia	Koordinacijski tim i Međunarodni stručnjaci	2015–2016	Nacionalni fondovi Grad Sisak	Izrađen projekat brendiranja
	Izrada ujednačenog vizualnog identiteta nalazišta Segestica–Siscia izrađenog na otvorenom natječaju za vizualni identitet koji uključuje	Koordinacijski tim i Međunarodni stručnjaci	2015–2016	Nacionalni fondovi Grad Sisak	Usvojeno rešenje vizuenog identiteta

	Zaštita autorskih prava vizualnog identiteta i slogana.	Koordinacijski tim Grad Sisak	2016–2017	Vlastita sredstva	Zaštićena autorska prava
	Propisivanje pravila korištenja branda i vizualnog identiteta Segestica-Siscia od strane pravnih i privatnih lica	Koordinacijski tim Grad Sisak	2016–2017	Vlastita sredstva	Pravilnik
Cilj 10	Razviti infrastrukturu, suprastrukturu i kompleksni kulturno-turistički proizvod baziran na povezivanju Siscije s drugim baštinskim sadržajima koji bi omogućili turističku dostupnost, sigurnost i užitak i povećali broj turista				
	Pretvaranje svih dostupnih točaka interpretacije i prezentacije antičke Siscije u turističke atrakcije za posjetitelje	Koordinacijski tim Upravitelj/ica lokaliteta TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Nacionali fondovi Grad Sisak Međunarodni fondovi	Najmanje 2 nova sadržaja godišnje
	Kreiranje tematskih, stručnih i turističkih ruta na temu Segestica–Siscija	Koordinacijski tim Upravitelj/ica lokaliteta TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Nacionali fondovi Grad Sisak Međunarodni fondovi	Najmanje 1 nova ruta godišnje
	Kreiranje informacija, letaka i mapa vezanih za točke od interesa za baštinu Siscije kao i ostale baštinske resurse Siska	Koordinacijski tim TZ Sisak TZ SMŽ	2016–2017	Nacionali fondovi Grad Sisak Međunarodni fondovi	Kreiran promo materijal
	Organiziranje studijskih posjeta za zaposlene u turizmu i kulturi na destinacijama koje imaju uspješno razvijen turistički proizvod sličnog profila	Koordinacijski tim TZ Sisak TZ SMŽ	2016	Nacionali fondovi Međunarodni fondovi	Najmanje 10 učesnika
	Povećanje kapaciteta i znanja institucija, agencija i građana vezanih za turističke usluge	Koordinacijski tim TZ Sisak TZ SMŽ	2016–2020	Nacionali fondovi Međunarodni fondovi	Najmanje 1 obuka godišnje I najmanje 10 učesnika godišnje
	Organiziranje stalne službe vodiča za potrebe kulturnog turizma uz uključivanje građana	TZ Sisak TZ SMŽ	2015-2020	Vlastita sredstva	Organizirana stalna služba turističkih vodiča Obučeno 10 građana godišnje za vođenje

					tura za kulturne sadržaje
	Kontinuirano postavljanje i ažuriranje turističko-prometne signalizacije	TZ Sisak TZ SMŽ Grad Sisak	2015–2020	Vlastita sredstva	Redovno ažurirana signalizacija Signalizacija ažurirana u skladu sa brendom interpretacijskim točkama Siscije
	Razvoj smještajnih kapaciteta s posebnim naglaskom na podizanje kapaciteta smještaja u privatnim domaćinstvima	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi	Osposobljavanje 30 ležaja godišnje/5 privatnih domaćinstava
	Razvoj pješačkih i biciklističkih ruta koje povezuju prirodnu i kulturnu baštinu Sisačko-moslavačke županije	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Vlastita sredstva Nacionalni fondovi	Kreirana 1 ruta godišnje
	Povezivanje baštine Segestica–Siscia sa srednjovjekovnim, novovjekovnim i modernim slojevima baštine Siska	Koordinacijski tim Projektni tim “Holandska kuća” TZ Sisak TZ SMŽ	2016–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi Grad Sisak	Izrađen promo materijal, sadržaji I rute koje objedinjuju baštinske sadržaje
	Povezivanje s destinacijama u okviru Sisačko-moslavačke županije	TZ Sisak TZ SMŽ	2017–2020	Vlastita sredstva	Prisutnost Siscije u turističkoj ponudi I turama SMŽ
	Uključivanje Siscije u Put rimskih gradova Panonije (Aquileia–Emona–Siscia–Sirmium)	TZ Sisak TZ SMŽ	2016–2017	Nacionalni fondovi EU fondovi	Kulturni sadržaji Siscije uvezani sa sadržajima rimskih gradova Panonije i promovisani
	Uključivanje Siscije u Puteve najvažnijih rimskih gradova u Hrvatskoj (Salona, Siscia, Mursa – kroz projekt Hrvatske	TZ Sisak TZ SMŽ TZ RH HAZU	2015–2018	Znanstveni fondovi Nacionalni fondovi za turizam	Formiran put rimskih gradova u Hrvatskoj kao turistička ruta

	akademije znanosti i umjetnosti)				
	Povećanje vidljivosti na nacionalnoj i regionalnoj razini izradom letaka, info pultova, prisustva na društvenim mrežama i sajmovima	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Vlastita sredstva Nacionalni fondovi Grad Sisak	Izrađen promo materijal Prisustvo na turističkom materijalu TZ Hrvatske Prisustvo na 1 sajmu godišnje
	Povezivanje s turističkim agencijama u gradu, županiji, državi i regiji	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Vlastita sredstva	Objedinjena turistička ponuda
	Nadzor, analiza i procjena turističkih usluga, broja, profila i zadovoljstva posjetitelja te adresiranje nedostataka	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Vlastita sredstva	Rezultati analize dostupni na godišnjem nivou
	Projekt planiranja, nadgledanja turističke ponude i potencijala	TZ Sisak TZ SMŽ	2015–2020	Vlastita sredstva	Rezultati analize dostupni na godišnjem nivou
Cilj 11	Povećati sigurnost i dostupnost nalazišta istraživačima, građanima i posjetiteljima				
	Nastavi s postavljanjem sigurnosnih ograda i znakova upozorenja pri svakom istraživanju	Grad Sisak Pravno lice koje provodi istraživanja	2015–2020	Vlastita sredstva	Postojanje ograde I znakova na svakom istraživačkom lokalitetu
	Redovno održavanje nalazišta sv. Kvirina i ostalih istraživačkih lokacija	Grad Sisak Koordinacijski tim	2015–2020	Vlastita sredstva Istraživački fondovi	
	Redovno održavanje parka <i>Siscia in situ</i>	Grad Sisak	2015–2020	Vlastita sredstva	Održavanje I čišćenje 1 nedeljno
	Povećanje dostupnosti parka sv. Kvirina posjetiteljima i građanima, uz planiranje dostupnosti za osobe s invaliditetom	Koordinacijski tim	2018–2020	Nacionalni fondovi EU fondovi Grad Sisak	Park sv. Kvirin dostupan je za posjetioce Postojanje rampi I infrastrukture za osobe sa invaliditetom

- Sl. 1. Republika Hrvatska, položaj grada Siska, Sisačko-moslovačka županija
- Sl. 2. Položaj grada Siska uz tri rijeke: Kupa, Sava i Odra
- Sl. 3. Arheološka zona Segestika–Siscija
- Sl. 4. Položaj rimskog grada Siscija u okviru najužeg povijesnog jezgra Siska
- Sl. 5. Park Sv. Kvirin, prostor gde se obavljaju arheološka istraživanja i tvornica „Segestika“
- Sl. 6. Rezultati geofizičkog ispitivanja arheološkog lokaliteta Sv. Kvirin
- Sl. 7. Rezultati arheoloških istraživanja ostataka bedema grada i rimskih građevina na lokalitetu Sv. Kvirin
- Sl. 8. Rezultati arheoloških istraživanja ostataka rimskih građevina na lokalitetu Sv. Kvirin
- Sl. 9. *Siscia in situ*, arheološki park kod crkve Sv. Križ
- Sl. 10. Nalaz rimskog foruma pri izgradnji pothodnika na Željezničkom kolodvoru u Sisku
- Sl. 11 Terme u Rimskoj ulici – ostaci rimskog kupatila
- Sl. 12 Rimska nekropola u Gundulićevoj ulici
- Sl. 13. Sisak – jedinstveni spoj arheološke i graditeljske baštine
- Sl. 14. Urbanistički plan uređenja centra Grada Siska, uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina (prema: Službeni glasnik SMŽ br. 12/04)

Sl. 1. Republika Hrvatska, Sisačko-moslavačka županija

Sl. 2. Položaj grada Siska uz tri rijeke: Kupa, Sava i Odra

Sl. 3. Arheološka zona Segestika–Siscija u Sisku

Sl. 4. Položaj rimskog grada Siscija u okviru najužeg povijesnog jezgra Siska

Sl. 5. Park Sv. Kvirin, prostor gde se obavljaju arheološka istraživanja i tvornica „Segestika“

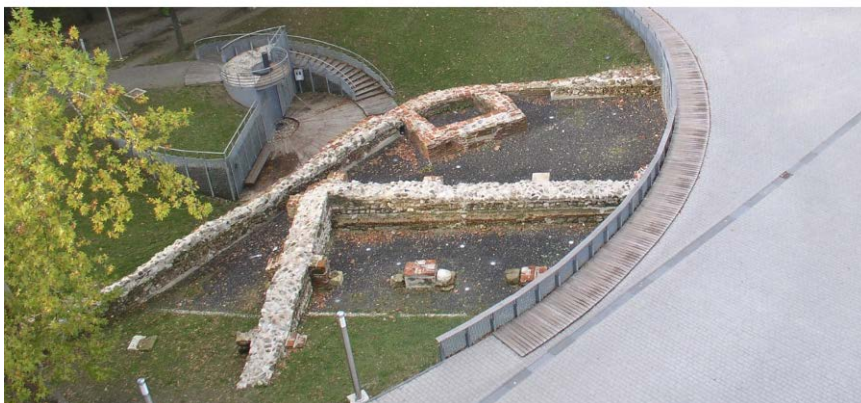
Sl. 6. Rezultati geofizičkog ispitivanja arheološkog lokaliteta Sv. Kvirin

Sl. 7. Rezultati arheoloških istraživanja ostataka bedema grada i rimskih građevina na lokalitetu Sv. Kvirin

Sl. 8. Rezultati arheoloških istraživanja ostataka rimskih građevina na lokalitetu Sv. Kvirin

Sl. 9. Siscia in situ, arheološki park kod crkve Sv. Križ

Sl. 10. Nalaz rimskog foruma pri izgradnji pothodnika na Željezničkom kolodvoru u Sisk

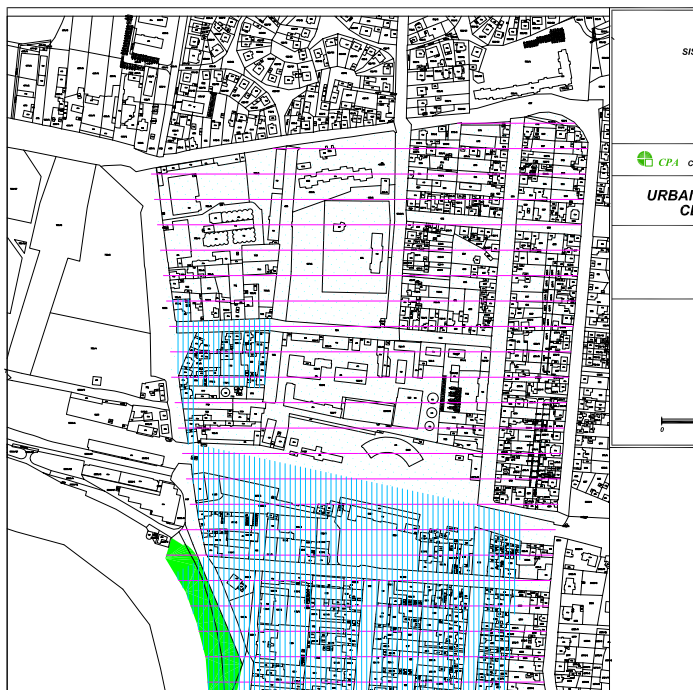
Sl. 11 Terme u Rimskoj ulici – ostaci rimskog kupatila

Sl. 12 Rimska nekropola u Gundulićevoj ulici

Sl. 13. Sisak – jedinstveni spoj arheološke i graditeljske baštine

Sl. 14. Urbanistički plan uređenja centra Grada Siska, uvjeti korištenja, uređenja i zaštite površina (prema: Službeni glasnik SMŽ br. 12/04)

LITERATURA

- BRUNŠMID 1908–1909., J. Brunšmid, Kameni spomenici hrvatskoga Narodnoga muzeja u Zagrebu. III., *Vjesnik Hrvatskoga Arh. Društva* X, 149–222.
- BRUNŠMID 1910/1911., J. Brunšmid, Rimski vojnički diplom iz Siska, *Vjesnik Hrvatskoga Arh. Društva*, Zagreb, 1910/1911: 23–24
- BRUNŠMID 1913 i 1914., J. Brunšmid, Antikni figuralni brončani predmeti u Hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu, *Vjesnik Hrvatskoga Arh. Društva*, Zagreb, 1913. i 1914: 207, 211, 245, 249, 251, 256
- BURKOWSKY 1999., Z. Burkowsky: *Sisak u prapovijesti, antici i starohrvatskom dobu*, Gradski muzej Sisak, Sisak: 1999.
- BURKOWSKY 2000., Z. Burkowsky, Antički kameni spomenici Gradskog muzeja Sisak, *Godišnjak Gradskog muzeja Sisak* I, Sisak, 2000: 71–88.
- BURKOWSKY, 1993., Z. Burkowsky, Nekropole antičke Siscije. *Prilozi*, 10, Zagreb, 1996: 69–80.
- BURMAZ & LOLIĆ 2004. J. Burmaz i T. Lolić, Sisak/Siscia, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 2004., 125–127.
- CAMBI 2002., N. Cambi: *Antika*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2002.
- ČAKŠIRAN 2010., V. Čakširan, *HEFELE, F.– Prilozi za povijest grada Siska*, Vlatko Čakširan, (ur.). Sisak: Gradski muzej Sisak, 2010.
- ČAKŠIRAN 2010, V. Čakširan, *Rukopisna ostavština Fabijana Kovača*, Vlatko Čakširan (ur.). Sisak: Gradski muzej Sisak, 2008.
- DURMAN 1992., A. Durman: „O geostrateškom položaju Siscije“, *Opuscula Archaeologica* sv. 16(1); str. 117–131, 1992.
- DURMAN 2002., A. Durman, Iron resources and production for the Roman frontier in Pannonia, *Historical Metallurgy* 36/1, London, 24–32
- FABER 1973., A. Faber, Građa za topografiju antičkog Siska, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu* 6–7 (1972–1973), Zagreb, 133–162.
- FILIPEC 2001., K. Filipec: Nekoliko novih ranosrednjovjekovnih nalaza iz Siska i kratak osvrt na druge istovremene nalaze, *Godišnjak Gradskog muzeja Sisak* 2 (2001), 89–107.
- HOTI 1992., M. Hoti, Sisak u antičkim izvorima, *Opuscula Archaeologica*, 16/1992: 133–163.
- KUNTIĆ – MAKVIĆ & ŠEGVIĆ, 1992., B. Kuntić Makvić i M. Šegvić, „Katančićev opis Siscije“, *Opuscula archaeologica*, vol. 16, Zagreb, 1992: 165–181.
- LELEKOVIĆ 2011., T. Leleković: *Antičke nekropole Siscije i Murse*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet u Zagrebu, 2011.
- LOLIĆ 2001., T. Lolić, Lokalitet Trg bana Josipa Jelačića u Sisku, *ObHAD* 33, Zagreb, 2001: 95–99.
- LOLIĆ 2001, T. Lolić, Lokalitet trg bana Josipa Jelačića u Sisku, *Obavijesti HAD-a*, 2001, br. 3, god. XXXIII/2011: 95–99.
- LOLIĆ 2003., T. Lolić, Colonia Flavia Sicia, *Situla* 41, The autonomous towns of Noricum and Pannonia, Ljubljana 2003.
- LOLIĆ 2014., T. Lolić *Urbanizam antičke Siscije na temelju analize i interpretacije povijesne i moderne nacrtne dokumentacije*, doktorski rad, Filozofski fakultet u Zagrebu, 2014.

- MAKJANIĆ 1995., R. Makjanić, *Terra sigillata*, u: *Siscia, Pannonia Superior*, BAR International Series 621, Oxford, 1995.
- MAKJANIĆ 1996., R. Makjanić, Sisak – terra sigillata, iskopavanja 1990., *Opuscula Archaeologica* 20, Zagreb, 1996.
- MAROEVIĆ 2000., I. Maroević, *Sisak, grad i graditeljstvo*, Matica hrvatska Sisak, Muzej Sisak, Sisak, 1970.
- MARSIGLI, Luigi Fernando, *Danubius Pannonico Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus et in sex tomos digestus*, Amsterdam, 1726.
- MILETIĆ ČAKŠIRAN 2014., I. Miletić Čakširan, „Keramika tankih stijenki s lokaliteta sv. Kvirin u Sisku Sisku (istraživanja 2003., blokovi A i B)“, *Opuscula archaeologica*, Zagreb, u objavi.
- MILETIĆ ČAKŠIRAN & DRNIĆ 2014., I. Miletić Čakširan, I. Drnić, Naselje iz mlađega željeznog doba na lijevoj obali Kupe u Sisku: Strabonova „Σισκία?“, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb, u objavi.
- MRGIĆ 2001., Katica Mrgić: „Život na vodi“, Godišnjak *Gradskog muzeja Sisak II*, Gradski muzej Sisak, Sisak 2001.
- OBRADOVIĆ, 1997., D. Obradović, Sisak od kršćanstva do plovila „XXI st.“, *Sisak: Segestica, Siscia, Sziszak*, Sisak, 1997: 10–20.
- SLUKAN-ALTIĆ, M. 2004., M. Slukan-Altić, *Povijesni atlas gradova, II. svezak, Sisak*. Sisak, 2004: Državni arhiv Sisak/Hrvatski državni arhiv.
- SUIĆ 2003., M. Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Golden marketing, Zagreb, 2003.
- ŠAŠEL, J. 1974., *Siscia, RE, Suppl. Band XIV*, 1974: 702–741.
- ZANINOVIĆ 1981., M. Zaninović, *Siscia u svojim natpisima*, Izdanja HAD 6, Zagreb, 201–208.
- ZANINOVIĆ 1986., M. Zaninović, *Pojava antike u središnjoj Hrvatskoj*, Izdanja HAD 10. Zagreb, 59–67.
- ZANINOVIĆ 1993., M. Zaninović, *Classis Flavia Pannonica*, Izdanja HAD 16, Zagreb, 53–58.
- ZANINOVIĆ 1996., M. Zaninović, *Andautonija i Siscia u odrazu flavijske politike*, Izdanja HAD-a 17, 59–63.
- VRBANOVIĆ 1981., S. Vrbanović, *Prilog proučavanju Siscije*, Posebni otisak: Izdanja Hrvatskog arheološkog društva sv. 6., „arheološka istraživanja u Zagrebu i njegovoj okolini“, Zagreb, 1981.
- VUKELIĆ 2011., V. Vukelić, *Povijest sustavnih arheoloških istraživanja u Sisku od 16. stoljeća do 1941. godine*, doktorska disertacija, Hrvatski studiji, 2011.
- VUKELIĆ 2007., V. Vukelić, *Prilog proučavanju razvoja sisačke arheologije u drugoj polovici 19. i polovici 20. stoljeća: Andrija Colussi kao pionir sisačke arheologije*. *VAMZ* 3.s. XL: 347–368.
- VUKOVIĆ 1994., D. Vuković, *Siscija vizija rimskog grada u Panoniji*, CZK „VladimirNazor“, Sisak, 1994.
- WIEWEGH 2003., Z. Wiewegh, *Jugoistočna nekropola Siscije*, Gradski muzej Sisak, 2003.
- WIEWEGH 2004., Z. Wiewegh „Kasna antika i razvoj kršćanstva“, *Pro sancto Quirino e.s. – confessio fidei*, Gradski muzej Sisak, Sisak, 2004.
- WIEWEGH 2001., Z. Wiewegh, *Rimska keramika iz Siska s lokaliteta Kovnica*, istraživanje iz godine 1985., *Opuscula Archaeologica* 25, Zagreb, 89–149.

PROVODI

